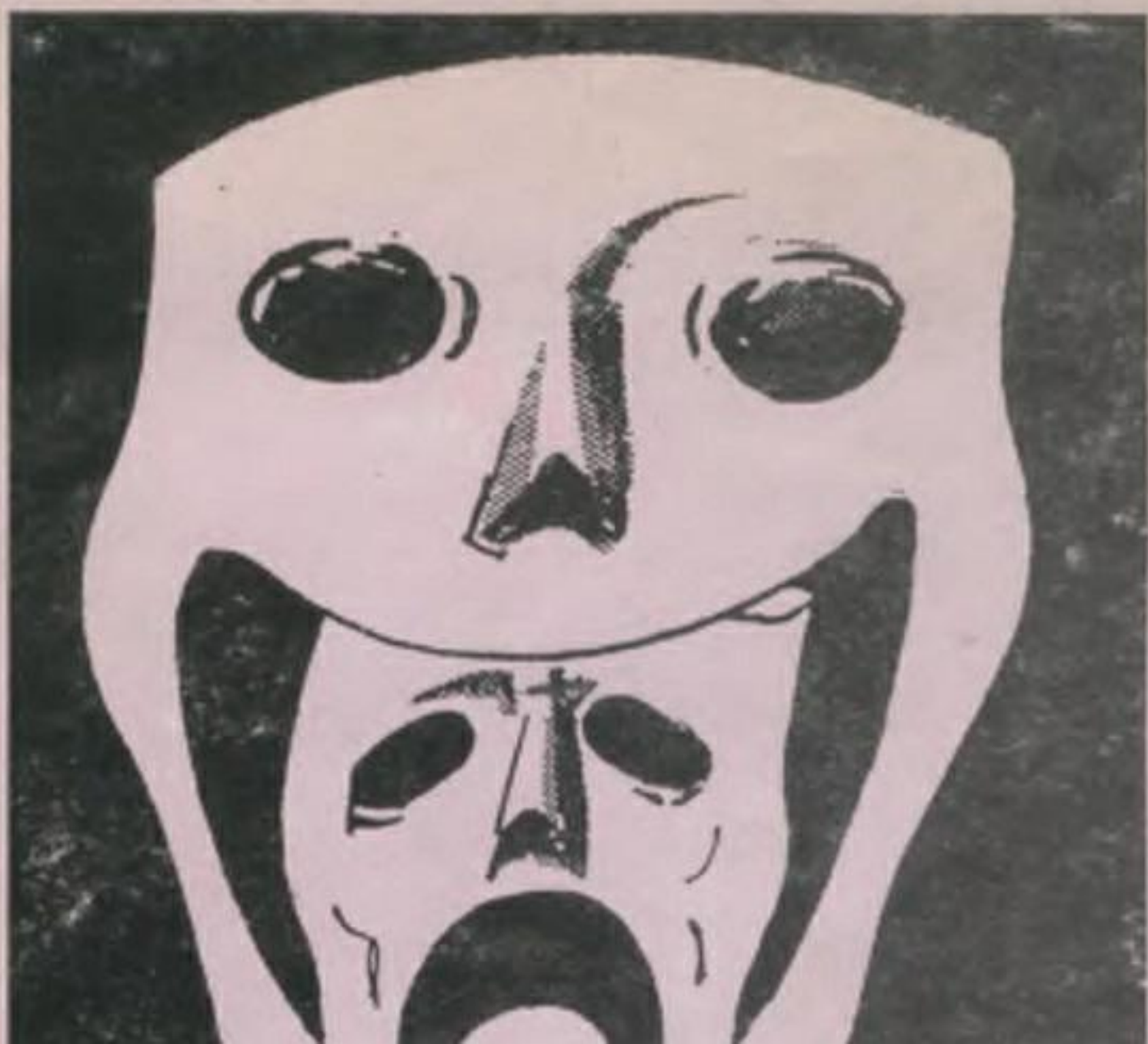
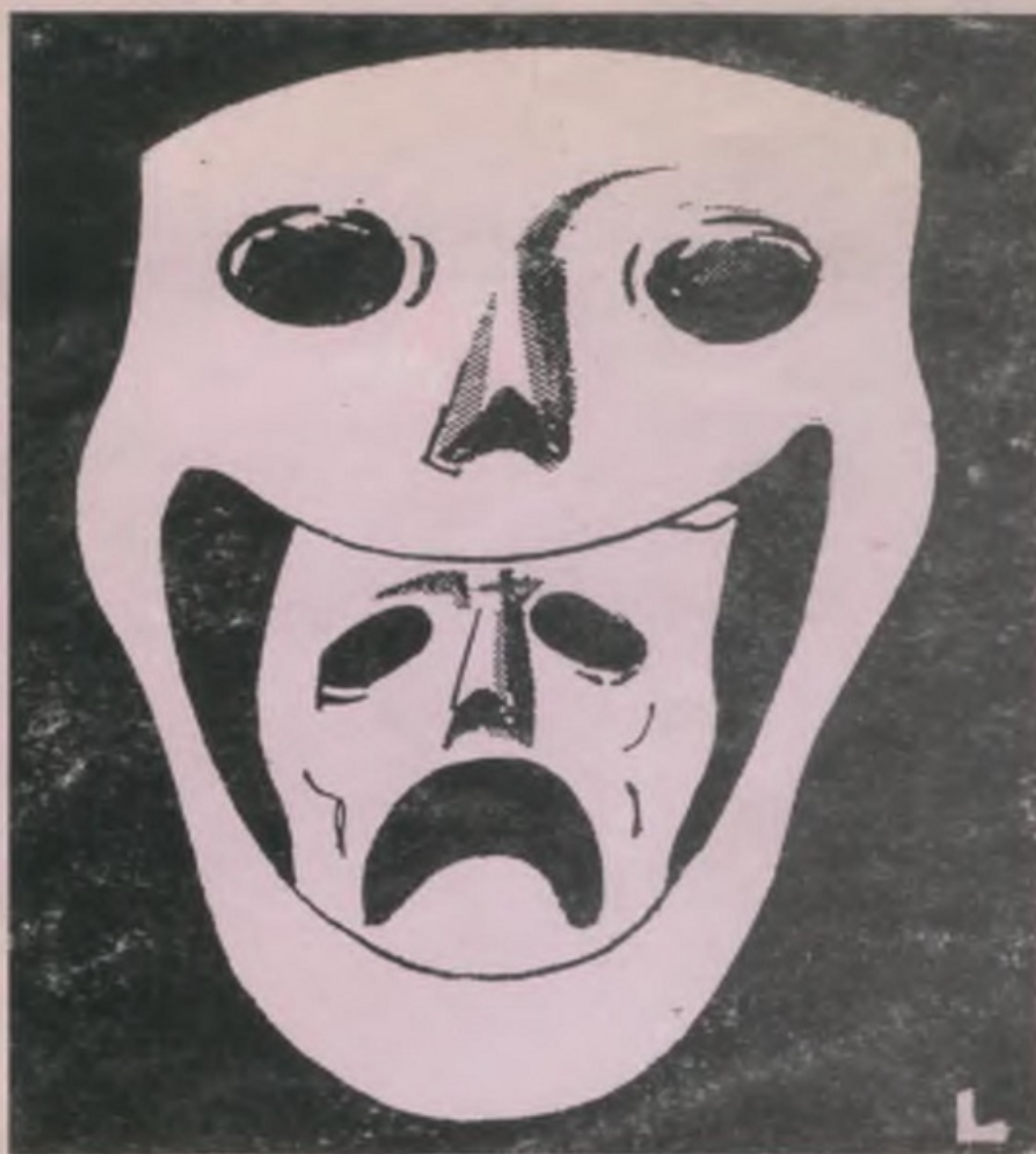

ЕРИХ ВУЛФЕН
ПСИХОЛОГИЈА
ХОХШТАПЛЕРА

ЕРИХ ВУЛФЕН
ПСИХОЛОГИЈА
ХОХШТАПЛЕРА

L

Erih Vulfen

Psihologija hohštaplera

bojana888

BELEŠKA PRIREĐIVAČA

U teoriji, između sociologije i kriminalne antropologije postoji oštra razlika u tome što sociologija stoji na stanovištu da je zločin posledica sredine u kojoj je nastao, to jest da ima socijalno poreklo; kriminalna antropologija tvrdi da zločinac pokazuje biopsihičke abnormalnosti - atavističke ili patološke prirode - i da se bez tih abnormalnosti ne može razumeti njihovo antisocijalno delovanje. Ni jedno ni drugo ne odgovara istini.

Najpre zato što se socijalno stanovište mora korigovati nekim dodatnim elementima, pošto društveni odnosi stvaraju preduslove za ljudsku degeneraciju: ludilo, alkoholizam, prostituciju itd. Isto tako, dokazano je da zločin nije isključivo biološki fenomen, već rezultat zajedničkog dejstva tri faktora: telesno-društvenog ustrojstva ličnosti, prirodne sredine i socijalne sredine.

Iz toga logično sledi da ne postoji samo jedan tip zločinca, već skala zločinaca kakvu je otprilike postavio Enriko Feri: zločinac ludak, rođeni zločinac, zločinac iz navike, zločinac iz sticaja, i zločinac iz strasti - pri čemu značajnu ulogu igraju i tri pomenuta faktora.

Antropolog koji konstatuje nasleđene ili stečene biološke anomalije ne može time negirati posredno socijalno poreklo velikog broja anomalija.

Erih Vulfen, nemački kriminalista i državni tužilac sa bogatom praksom u ovoj studiji analizira jedan veoma kompleksan tip zločinca hohštaplera koji sadrži biološke, dakle nasleđene faktore i faktore socijalne sredine, u stručnoj literaturi koliko nam je poznato retko obrađivanog.

Vulfenova analiza se ne zadržava samo na kriminalističkom i antropološkom aspektu ovog fenomena, već zadire i šire, u oblast sociologije i politike, pošto on stoji na stanovištu da je delovanje ove

vrste zločinca duboko utkano u sredinu u kojoj se on rodio i vršio prevare. U tom smislu, ova studija oslikava i portrete društava u kojima hohštapleri deluju.

Vulfenova skala ovih otmenih prevaranata neodoljivo sklonih prevarama, varalica otmenog držanja, počinje sa sitnim prevarantima muškog i ženskog pola, preko hohštaplera svetskog renomea, do političara i državnika. Ova studija je zanimljiva i značajna po tome što analizira tip hohštaplera u umetnosti, pri čemu on veoma ubedljivo dokazuje postojanje veze između umetnosti i hohštaplera.

T. G.

Uvod

Istraživanjem osećajnog i predstavnog života zločinca u kriminalnoj psihologiji sve više se dolazi do naučnog uverenja da je oborena tvrdnja torniskog naučnika Ćezara Lambroza da tipove zločinca karakterišu atavističke, telesne i duševne mane. Naprotiv, mi savremeni kriminalisti tvrdimo da se karakteri zločinaca formiraju jedino u njihovoj okolini, prema uticaju ambijenta, društva i prilika; uopšte ne postoje zločinačke težnje koje bi sama priroda usadila u dušu čovekovu. Ako se kod čoveka određene duševne sklonosti ispolje zločinački u smislu krivičnog zakona, radi se o instinktima, nagonima i svojstvima, koji bi u drugim boljim okolnostima svoje rešenje našli u jednom životnijem, pozitivnom socijalnom dejstvu. Psihologija koja se bavi istraživanjem čovekovog osećajnog i predstavnog života precizno utvrđuje onaj momenat u kome ovi instinkti, nagoni, postepeno ili naglo, prelaze iz prirodnog socijalnog delovanja u nesocijalno delovanje. Ovi prelazi ukazuju na najzanimljivije područje kriminalne psihologije. Ni kod jednog drugog tipa zločina ovaj kriminalno-psihološki fenomen se ne može jasnije predstaviti kao kod prevare, tj. psihologije hohštaplera. Stoga ovom fenomenu posvećujemo naša razmatranja.

Biologija i antropologija nas uče da su u čoveku usađeni izvesni instinkti, koji su mu potrebni da bi se trajno održavao. Ovi instinkti su se u čoveku razvili do određenih nagona. Takvi prvobitni nagoni su nagon za hranom i polni nagon - oni služe održavanju ljudskog roda. Postoji i nagon za samoodržanjem koji se ispoljava u čovekovoj borbi sa anorganskom prirodom i životinjama, i služi mu očuvanju od uništenja.

Podvrsta nagona za samoodržanjem je u prvom redu nagon za uništenjem, koji pomaže čoveku u borbi protiv životinja, neprijatelja i

drugih prepreka, a potom i nagon sticanja koji se ispoljava u želji za posedovanjem. U periodu čovekovog primitivnog razvoja ovaj nagon se izražavao u čovekovoj potrebi za životnim sredstvima i prirodnim proizvodima. Ovi nagoni se na najbolji način mogu uočiti i kod deteta, kao simboli razvitka celokupnog čovečanstva. Malo dete sve grabi, sve bi htelo da ima, sve unosi u usta - reč „imati” naslućuje se već iz prvog dečjeg tepanja. Ko je posmatrao sa koliko strasti dete grabi slikovnicu da bi je pocepalo, taj shvata u kolikoj meri je u čoveku usađen nagon uništenja. Kasnije, ako se ovaj čovekov nagon za sticanjem iz bilo kojih razloga usmeri na krivi put, to jest razvije u prekomernost i obilje, on će se ispoljiti u škrtosti, lakomosti, ili sklonosti ka krađi, dok će pod sličnim okolnostima, nagon za uništenjem razviti u nasilje, telesne povrede, čak i ubistva. Ovde imamo dva primera kako se neophodni prvobitni instinkti kod čoveka mogu preobraziti u kriminalno ponašanje.

Sem toga, postoji još jedna veoma važna podvrsta nagona za samoodržanjem: nagon za pretvaranjem. Priroda je morala da čoveka snabde ovim instinktom na njegovom životnom putu. Već u periodu primitivnog razvoja, u borbi za život, čovek je morao da se u nedostatku snage ispomaže oprezom, lukavstvom i podmuklošću, on je morao da se prikrada divljoj životinji i neprijatelju.

Priroda ovim nagonom nije obdarila samo čoveka već i životinje; poznata su lukavstva mačke, kune, lisice i patke. Veverica i kuna se vešto skrivaju iza stabljika kako bi izbegle pogledu lovca. Prilikom jednog lova u Beču nekoliko medveda je u jednom jezeru bilo naterano na patke. Čim su medvedi ušli u vodu, patke su smesta zaronile. Kad je posle dugog naprezanja jednom medvedu na kraju pošlo za rukom da uhvati jednu patku, ona poče da se pretvara da je mrtva. Kada ju je medved spustio na obalu, ona je brzo skočila u vodu. Očigledan dokaz pretvaranja su insekti koji kada ih dodirnete sasvim uvuku i zgrče sve svoje udove i pretvaraju se da su mrtvi, sve dotle dok ne prođe opasnost. Konj, na primer, često simulira hromost, da bi ga jahač poštedeo jahanja. Šimpanza simulira kašalj, jer ne želi da ga u tom trenutku vode na neku predstavu. Da bi pobudio sažaljenje i dobio kakav zalogaj hrane, medved u zoološkom vrtu cvili kako bi čoveka naveo da ovaj poveruje da ima zubobolju. Dakle, vidimo da u životinjskom carstvu nagon za pretvaranjem već prelazi u

svesni nagon za pretvaranjem, pa tako možemo zaključiti da već u životinjskom mozgu leže počeci psihologije hohštaplera.

Psihologija deteta nam takođe dokazuje da postoji izvestan urođeni nagon za pretvaranjem. U najranijem dečjem dobu pojavljuje se takozvana prividna laž, što je u stvari nešto između nenamerne neistine i prave laži. Živahna i fantazijom obdarena deca često će pričati duge priče najbesmislenijeg sadržaja, i to tako kao da i sama veruju u svoju izmišljotinu, ili barem bez ikakvog stida pred svedocima. Kod dece to često nastaje sasvim mehanički: govorni organ odjednom oseti potrebu za talasanjem i na taj način proizvedeni glas pomoću dečje fantazije traži određen sadržaj. U početku su to samo prividne laži, koje se kasnije razvijaju u nagon za podražavanjem. Ovakvu praksu deca ne ispoljavaju samo pričom nego i delom.

Daljim razvojem ovakvi lažni iskazi se učvršćuju i u samoj laži ukoliko to služi njihovom interesu. Kada se dojenče zasiti i majka ili dojilja ga presvuče u suve pelene, ono i dalje nastavi da plače i dere se samo zato što još uvek teži za nekom promenom; dešava se često da dete zavarava da ima potrebu da ga izvuku iz krevetića. Jedno dvogodišnje dete je kažnjeno da stoji u ćošku, a ono je onda tražilo nošu, iako ga je inače bilo veoma teško naterati da sedi na njoj. Ono je znači bilo spremno i na takvu neugodnost samo da zbog stida ne bi moralo da kaznu izdrži u ćošku. Jedna četvorogodišnja devojčica žalila se na bol u stomaku samo zato da ne bi jela pirinač koji nije volela. Jedan dvogodišnji dečak je uvek radio upravo ono što su mu inače zabranjivali, čim bi ostao sam u sobi, to jest čim bi mu se pričinilo da neko spava. Kada bi ga zatekli, pocrveneo bi i istog trenutka stavio određeni predmet koji nije smeo da dira na svoje mesto i rekao: „hvala lepo!”, kao da su mu taj predmet pre toga dali. Jednom prilikom isti taj dečak se u susednoj sobi igrao čašom. Otac u jednom trenutku poviče: „Smesta donesi tu čašu ovamo!” Dečak, ne oklevajući, donese jednu drvenu igračku i reče: „evo”. To su još sasvim bezazlena dečja zavaravanja usled sopstvene odbrane. Jedna četiri i po godine stara devojčica nepažnjom je razbila čašu i komadiće stakla bacila u peć. Nešto kasnije je izvadila staklo iz peći i zapitala služavke: „Koja od vas je to učinila?” Štaviše, kasnije je čak tvrdila da je videla koja je od služavki razbila čašu. Tek posle dugog

ispitivanja priznala je laž. Kod izrazito patološke dece laž se zapaža veoma rano, i to u veoma rđavom obliku i veoma često.

Loše vaspitana deca često će samo da se brane neistinom nego što će sasvim bez razloga i povoda da izmišljaju. Veliki broj laži sugerise se deci pitanjem: „Ko je to uradio?” Ruso je već rekao da su dečje laži dela njihovih vaspitača. Prema tome, i budućeg hohštaplera vaspitavaju roditelji. Neke od neistina kojima vaspitači pristupaju deci jednostavno se uvreže. Kada dete kupaju, kažu mu kako mu sapunica ne bi ušla u oči: „Zatvori oči, jer će ti se u njih uplesti gadan pauk!” Kad ih fotografišu, da bi bila mirna kaže im se: „Pazi, sad će ispod ove crne zavese da izleti vrabac!” Tako se u svest ovakve dece, polako i neprimetno uvuče nepoverenje prema starijima. Dete raste, razvija se, ali sve to vreme živi u atmosferi laži (Deda Mraz, babaroga itd.), koji nikada ne dolaze, a i kada dođu, to je onda u liku neke preobučene tetke, što dete tek kasnije dozna. Dete vremenom uviđa da ga varaju i postaje jednako neosetljivo i prema laži i prema istini.

Potom dolaze konvencionalne laži; sa nepoželjnim osobama se pred decom razgovara ljubazno. Roditelji koji su kod kuće naređuju posluži da slaže posetioca. Na železnici se daju lažni podaci o starosti dece kako bi se uštedelo na voznoj karti. Stoga ne treba da nas čudi da i sami kod dece razvijamo onaj njihov urođeni nagon za pretvaranjem. Tu se rađaju prvi počeci budućeg varalice, čiji su prvi znaci hvalisanje i preterivanje. Dete ide ulicom i napadne ga pas. Ono se prepadne, zastane, pođu mu suze na oči i ustukne u strahu od psa. Kada se kasnije nađe sa svojim drugovima pričaće im kako ga je napao ogromni pas, najveći u mestu, ali ga je on udario batinom i pas je podvio rep pobegavši. Ovakvom pričom dečak će svoj strah pretvoriti u odvažnost. Dečak je bio nezadovoljan samim sobom zbog čega je i nastao taj psihološki proces preinačenja kojega na isti način srećemo i kod hohštaplera. Ima dece koja se u tolikoj meri nauče na hvalisanje u društvu svojih drugova da im kasnije postaje sasvim prirodno da kod kuće govore jedno, a pred drugovima drugo: oni vode dvostruki život. Drugi opet lažu zbog pomanjkanja inteligencije i pažnje; lenji neće da vežbaju svoje pamćenje, već jednostavno nešto pridodaju ili oduzimaju faktičkoj istini. Veliki broj dece laže bez ikakve svrhe: iz gluposti. Kasnije, ako i uvide svoje pogreške, zadržaće se kod neistine - iz prkosa. Kod ovakve dece je izraženo neprijateljstvo i

prkos prema vaspitačima, učiteljima i ostaloj okolini - uzrok je mnogih laži: da bi sačuvalo naklonost vaspitača i ljubav roditelja ono postaje laskavac. Dečaci, a naročito devojčice, obesiće se o vrat oca ili majke, ulagivati se i tepati, nastojeći da se pokažu korisnim. Takva deca postaju mali komedijaši.

Ne samo psihologija dece, već i čovekova fantazija u velikoj meri ukazuje na duševno stanje hohštaplera. Jedan je dečak u svojoj mašti izmislio priču kako u jednom delu grada zečevi i psi hodaju po krovu i kako ribe imaju na nogama čizme. Jedan desetogodišnjak je pričao drugovima, pa čak i svome učitelju, da je video bicikl sa četrdeset vozača. Na svako pitanje je uvek imao spreman odgovor, ni u jednoj pojedinosti se nije zbunio. I posle godinu dana je taj dečak, inače pošteno i čestito dete, pričao istu tu izmišljotinu sa upravo istim pojedinostima kao i prvi put. Time je pokazao, u neku ruku, da i sam veruje u svoju priču, jer je inače ne bi zapamtio. Ovaj slučaj je takođe psihološka činjenica koju ćemo sresti i kod zrelog hohštaplera.

Omiljeno pričanje dečjih bajki koje nije baš toliko vaspitno i bezazleno, takođe će uljuljkati dete u svet fantazije, koje će ono onda iskoristiti i u realnim događajima. Čitanje takvih priča za decu objašnjava im da uvek postoji svet iluzije, jedan svet koji nije stvarnost, što ih onda uvodi u carstvo neistine i laži. I začudiće nas kada nam posve mala deca kažu da sadržaj priče nije istinit.

Sedmogodišnji Gete je svojim drugovima u igri pričao bajku o „Novom Amadis“, i to na zahtev svojih drugova, tako da je on sam doživeo sve te čudnovate stvari. On o moralnom značenju tog pričanja u svojoj drugoj knjizi „Istina i pesništvo“ piše sledeće: „Da ja nisam postepeno i prema svojoj prirodi naučio da ove izmišljene pojave prerađujem u umetničke predstave, ovi bi počeci laganja i na mene ostavili neugodne posledice“. Ali on i dodaje: „Uostalom, ja nisam bio sklon lažima i skrivanjima, niti sam bio lakouman“. U ovom primeru nalazimo tek naslućen pesnički hohštaplerski dodatak o kojem ćemo još govoriti.

Postoji ovakva vrsta slučajeva koji već vode u oblast kriminalnog. Jedna petnaestogodišnja devojčica je 1901. godine ubedila jednoga starca u Hirsbergu da ga ljubi mlada i bogata devojka iz ugledne porodice i da želi da se uda za njega. Ta mlada prevarantkinja mu je gotovo svakodnevno donosila ljubavna pisma koja je sama pisala i

izmamila od njega novac kojim će tobože kupiti poklone za njegovu „verenicu”. Kada je prevareni starac počeo da sumnja u devojčicu, i prestao da bude darežljiv, dobio je od „verenice” poslednje ljubavno pismo u kome je pisalo: „Vi ste jedan stari jarac”. U ovoj mladoj devojčici je tinjao tip ženidbene posrednice sa kojim ćemo se kasnije pobliže upoznati.

Još je drastičniji sledeći slučaj: Juna 1915. godine jedna žena je u Berlinvilmersdorfu usmrtila svoje dvoje dece i sebe. Neposredno potom, udovac i otac pokojne dece dobio je pismo, čiji se autor predstavljao kao detektiv, zapretivši strašnim otkrićima o životu te nesrećne porodice koji su naterali ženu i majku na taj grozni čin, ako mu udovac ne ostavi na jednom grobu određenu sumu novca. U isto vreme, direktor pošte u Vilmersdorfu je doživeo tramvajsku nezgodu. Posle nekoliko dana dobije pismo u kojem mu jedna „progonjena devojka”, koju je kidnapovala neka razbojnička družina, piše da joj život visi o koncu. Kaže da nema ni govora o tramvajskoj nezgodi kako to novine pišu, već naprotiv, da je i sam vozač tramvaja član te razbojničke družine i da je namerava ubiti. Ona ga moli da mu na grobu broj 102 (susedni od napred navedenog) ostavi četiri stotine maraka da bi je pustili i da bi se vratila svojim roditeljima. U znak zahvalnosti, piše, pomoći će da kidnaperi budu uhvaćeni.

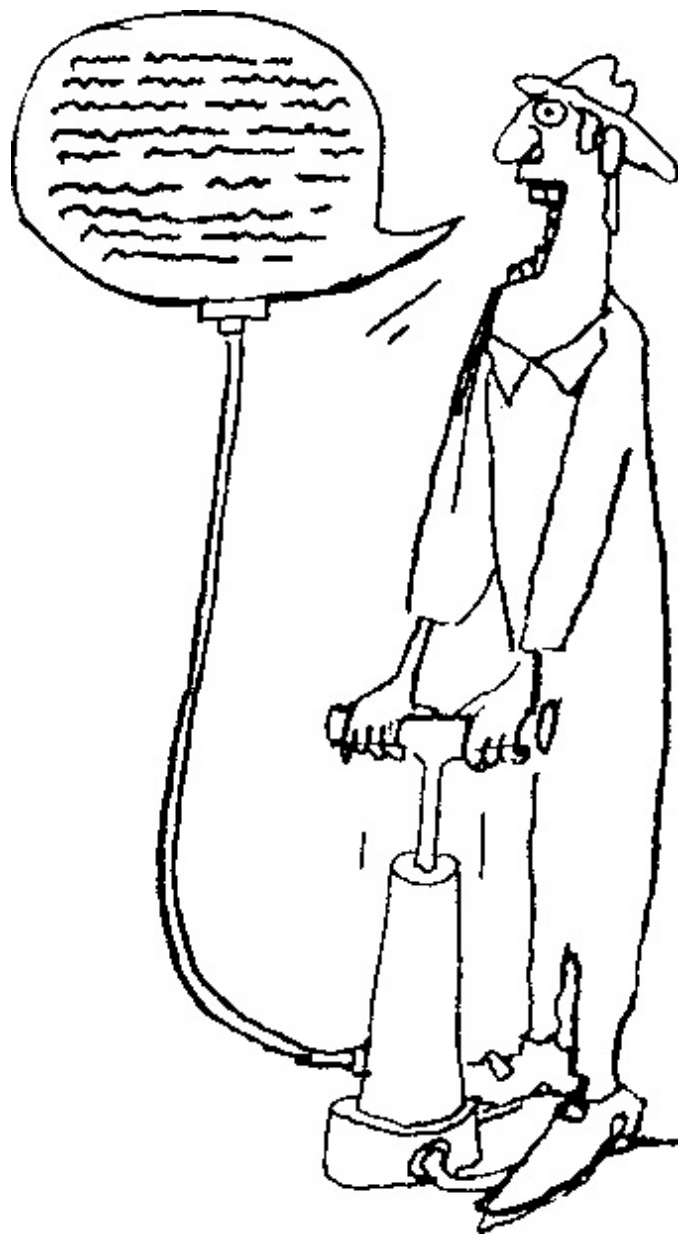
Ko je, u stvari, bila ta hohštaplerka i iznuđivačica? Trinaestogodišnja kćerka jedne razvedene radnice, inteligentna devojčica, najbolja učenica u razredu, koja je volela da čita detektivske romane. Sudski lekar je zapisao u svome izveštaju: „Ona niti je duševno nestabilna niti duševno bolesna. Ona tek voli da pusti na volju svojoj mašti. Ona nije ni bezobzirna niti drska, ni prefrigana, već je naprotiv, staložena i skromna. Ona je tip degenerativnog fantaste”.

Ovde ćemo upoznati čitav niz novih činjenica u vezi sa psihologijom hohštaplera. Sem prevari, oni su skloni i ostalim srodnim deliktima: iznuđivanju, falsifikovanju, krađi. Iznuđivač obmanjuje, i svoja obmanjivanja zaodeva iznuđivačkim pretnjama. Falsifikovanje je pisana obmana, dok se kradljivac pre svega služi prikrivanjem. Neke hohštaplere srećemo istovremeno i kao hotelske i kao juvelirske lopove. Isto tako, pokazuje se kako se hohštaplerske sposobnosti ispoljavaju u veštini gotovo književnog komuniciranja. U slučaju male ženidbene posrednice uočili smo stilistička vežbanja; u drugom, isto

tako, jednu stilističku vežbu iz detektivskog romana. Konačno, iskazuje se i kao fantasta s patološkom primesom.

Psihologija normalnog čoveka takođe odaje duševnu prirodu hohštaplera. Potrebno je samo da se prisetimo hvalisanja i laganja, na primer, lovaca, studenata, turista, putnika itd. Uostalom, svaki čovek i na samome sebi može da opazi takva ponašanja. Potrebno je da samo jedanput u društvu prijatelja preuveliča neki svoj doživljaj, te će sledećeg puta sve više i više pravoj istini dodavati dozu preterivanja. Posle velikog broja ponavljanja na kraju i sam zaboravi u kojoj meri je tu stvar zaista doživeo, a koliko je ona iskićena naknadnim dodavanjima. Često se to događa sasvim nehотиčno; nešto se slučajno doda, onda čovek neće da se ispravi i tako priča ostane. Ili pak, čovek neku činjenicu proprati vicem; vic pobudi efekat i tako se kasnije vic priča kao istina. Kod nužnih laži, kad hoćemo da sami sebe opravdamo, pa kažemo samo pola istine, neko vreme smo toga svesni, pa kasnije zaboravimo da smo pola ispustili, i već smo se uživali u laž. U svim ovim i drugim sličnim primerima mi smo se psihološki približili duševnom stanju hohštaplera. Pritom, fantazija u svemu tome igra veliku ulogu. Nema uspešnog hohštaplera bez fantazije.

Ima zanimanja ili karaktera koji su napadno skloni lažima: pomenuli smo lovca, sportistu, studenta i putnika. Oficiri staroga režima koji su obično ujedno bili i lovci takođe spadaju u tu grupu. Trgovci se isto tako upuštaju u hvalisanja zbog reklame. Ne smemo zaboraviti ni umetnike svih vrsta, posebno scenske umetnike, pevače i glumce. Taština i intrige koji su deo njihovog zanata, često ih ne napuštaju i u privatnom životu. Hvalisanje im ide od ruke, jer naprosto i na sceni igraju te „uloge”.

Ovde se uočava jedan novi umetnički momenat i hohštaplarski talenat. Glumac voli da pokatkad i u životu odigra neku komediju. Štaviše, on smatra da je to i potrebno kako bi sačuvao svoj ugled i umetnički renome. Tako ima ličnosti koje u pravom smislu reči vode „dvostruki život”. Takvu pojavu smo već uočili kod školske dece. Atmosfera laži u kojoj deca žive i stalno pričanje neistina može da kod ovakve dece, kod kojih se karakter još razvija i još nije formiran, u tolikoj meri obuzme njihovo duševno stanje da ona više nikada u životu neće govoriti istinu: za takve osobe kažemo: „kad zine laže”.

Kod neke dece ovakve pojave su periodične i prestaju sa starijim godinama, dok se neke toliko ustale da ne prestaju ni u zreloom dobu, pa i kroz ceo život. U erotskoj i seksualnoj oblasti čovekovog života naročito nalazimo mnoge primere već pomenutog „dvostrukog života”. Oženjeni muškarac ima ljubavnicu s kojom putuje, rečju, s kojom ima neku duhovnu vezu. Kad se vrati kući svojoj supruzi uvek je primoran, kao da se vraća iz nekog drugog sveta, da se prenese u svoju bračnu stvarnost kako se ne bi odao. U svakoj Don Žuan ličnosti skriva se jedan maskirani hohštapler. Bankrotirani trgovac takođe vodi dvostruki život. Jedan pred svojim poslovnim prijateljima, porodicom, javnošću; ženi kupuje svilene haljine, sinu jahaćeg konja, kćerki pravi bogatu svadbu; drugim životom živi u svojoj unutrašnjosti.

Iz svega ovoga možemo zaključiti da svakodnevni život sadrži toliko različitih pojava na osnovu kojih se psihološki formiraju različiti hohštaplери; hohštaplera raduje njegova taština isto kao što lovca ili turistu zabavlja njegovo hvalisanje. Taština postaje unutrašnja potreba, što ga raduje i ta radost ga pobuđuje na nove prevare. Hohštaplerski talenat se sve više razvija i postaje snažna moć volje. Priroda ni ovde ne pravi skokove.

Konačno, ovo varanje kod hohštaplera ide toliko daleko, da to više nije samo obična potreba već, ako se nagoni i instinkti slobodno razvijaju, postaje upravo patološka. Jedan primer iz moje prakse državnog tužioca potvrdiće ovu konstataciju.

Jedan ženidbeni varalica, svršeni apotekar, iz vrste patoloških varalica, redovno se predstavljao kao lekar. Kada bi iskoristio neku devojkku naprosto bi nestao. Potom bi joj pod imenom svoga brata koga je zbog veće uverljivosti potpisivao kao vojnog lekara, a najviše zbog toga da bi zametnuo trag, javio da je umro. Smatrao je da će se na taj način najbolje odbraniti od navaljivanja zaljubljene devojke. Jedno takvo pismo glasilo je od reči do reči ovako: „Poštovana gospođice! Najposle sam prisiljen da vam javim najžalosniju od svih vesti. Dana 22. septembra ove godine u osam sati uveče, nakon kratke, ali teške bolesti preminuo je naš neprežaljeni brat dr. med. (sledi ime) u trideset drugoj godini života. Za života je stekao trajnu uspomenu (po četvrti put su ga strpali u zatvor) i pola sveta lije suze nad njegovim svežim grobom. Jer on bejaše prijatelj siromašnih, nastojao je na sve moguće načine da ublaži njihovu bedu (iako je

uglavnom varao priproste devojke). Sahrana je obavljena 25. septembra, uz pratnju vojne muzike druge regimente (iako je zbog izdržane zatvorske kazne izbačen iz vojske).

Duga povorka od osamdeset pet kola i velikog broja pešaka ispratila je dragog nam pokojnika do groblja, gde je gospodin pastor održao dirljiv nadgrobni govor. Pokojnik je na samrti uzdahnuo: „O, moja dobra Marto (tako se, naime, zvala ostavljena verenica) da mi te je još jednom pritisnuti na grudi. Drago dete, u duhu se opraštam od tebe”. Tada se još jedanput trgnuo, pružio mi ćutke ruku i njegove oči se sklopiše u nadi da ćete se sresti s one strane groba. Verujte, draga gospođice, naša su srca bila duboko potresena dok smo gledali kako naš dragi neprežaljeni brat leže u hladni grob. A bio je ljubimac svih onih koji su ga poznavali. Biću tako slobodan da vas na proputovanju posetim (nikada nije došao), da vam predam nadgrobnu vrpцу njegovih prijatelja, koja je toliko lepa da je nismo stavili u grob. Sve u svemu bilo je sto pet venaca i sedamdeset osam, što većih, što manjih vrpći”.

U ovom pismu moga hohštaplera, nisam promenio ni jednu reč, ni jednu brojku, ispravio sam tek poneku pravopisnu grešku. Kao tadašnji državni tužilac dobro sam poznavao toga čoveka, i znam da se osećao srećnim dok je pisao ovo pismo; jako mu se dopadalo da bude onako časno sahranjen. On je zasigurno bar nekoliko sati sa suzom u oku verovao, štaviše, sa zadovoljstvom uverio samoga sebe da je ljubimac svih onih koji su ga poznavali.

On je doista želeo da sve to bude tako. Često čujemo da hohštapler i sam veruje u svoje laži, i doista ih smatra istinitim. Tu uočavamo jednu duboku crtu njegovog verovanja: unutrašnju čežnju. U času kada započinje svoje prevare, hohštapler živi u jednom drugom svetu koji nije u skladu sa grubom stvarnošću njegovog pravog, ništavnog života. On je fantasta: pomoću fantazije on dočarava sjajnu sliku tog drugog, lepog sveta. Ali on se ne zadovoljava samom predstavom, već pokušava da tu predstavu realizuje u svojoj okolini, a na račun svoga blišnjega. U pitanju je ista ona osobina, koju smo upoznali kod dece. Onaj dečak koji je pobjegao pred seoskim psom i posle se hvalio svojim junaštvom, te onaj drugi, koga je Božić razočarao nam padaju na um kad govorimo o tom momentu; i njih vodi čežnja. Veliki broj ljudi su iluzionisti; i hohštapler je iluzionista. Šta bi bio čovek, šta

bi bilo čovečanstvo bez iluzija? Zar se mnoge iluzije kojima čovečanstvo u svojoj unutrašnjoj čežnji teži - religiozne, filofske, moralne i političke - nisu pokazale kao prividni svetovi? Zar u tom iluzionizmu nema nešto što nije daleko od hohštaplera? I hohštapler rado beži u ovaj, za njega bolji svet, i on neprestano ide u krivična dela. To je jedna važna okolnost.

Potrebno je takođe da se prisetimo i psihologije priča, o kojoj smo već govorili. Danas kao i ranije ima ljudi koji žive dvostrukim životom. Jednim životom stvarnog sveta - kao krojačice, pisari, moleri, ulični čistači, a pomoću svoje mašte i jednim drugim životom - kao kraljice, princeze, ministri, vojvode, pronalazači, ili kao visoko obdareni umetnici kojima nedostaje samo tehnika. Mnogi odrasli ljudi grade sanjarski svet priča u koji se dižu iz svog bednog, svakidašnjeg života; usrećeni sjajem priča kojima su okruženi, osećaju snagu da nastave svoj svakidašnji život. Tako se i hohštapler uzdiže u svet priča, ali ide i korak dalje, te nastoji da te priče na svoj način realizuje.

Ovome treba dodati i njegovu buntovnu prirodu. Hohštapler koji u najvećem broju slučajeva izrasta iz oskudnih prilika, ustaje i buni se protiv nepravedne raspodele dobara u društvu. Ali nepravdu, protiv koje se bori, on ne pobija časnim delima, već prevarama. U takvom stanju čovek uvek sledi zakon najkraćeg puta. Tu se u psihologiji hohštaplera jasno uočava jedna svakako lažna socijalno-politička crta, koju nalazimo i u pismu spomenutoga apotekara, koji naglašava da se žrtvuje za siromašne slojeve, iako im je uistinu nanosio štetu. Isto tako, pod imenom mnogih neobičnih socijalnih dobročinitelja skriva se maskirani hohštapler. Dobro su poznate varalice koje su u revolucijama nastupali kao njeni barjaktari. Masa živi od iluzija i zato ona voli iluzije i zanosi se njima.

Kod svakoga od pomenutih protesta pokazuje se takođe i želja da se pronađe jedan podesan objekat. Ljudi kojima ponekad u životu ide loše, telesno i duševno traže uvek takav predmet pomoću kojeg će rešiti neugodnu predstavu; kako filosof, tako i hohštapler, pomoću svoje realizovane fantazije otkriva očajnu spoznaju svoje bede.

Drugi pokretač pravoga varalice su taština i želja za uživanjem, da uvek igra neku ulogu i da udovoljava materijalnom zadovoljenju života. Hohštaplerova taština se često graniči sa radošću, i njegovo

životno zadovoljstvo često se sastoji samo od uživanja u jelu i erotsko-seksualnom zadovoljenju.

Konačno, u pismu našeg apotekara nalazimo već mnogo puta pominjanu književnu laž. Hohštapler visokim stilom opisuje događaj; ako želi da bude uspešan on mora da bude dobar retor. Kad sam kao državni tužilac službeno imao posla sa hohštaplerima dozvoljavao sam im da se raspričaju; iz tog njihovog dobrodošlog povoda, ja sam nalazio svoj interes da se razotkriju, steknu poverenje u mene i iskreno ispričaju svoj život. Često mi je bilo dovoljno da im postavim samo nekoliko pitanja da bih dobio važna priznanja; u svome pričanju hohštapler redovno zapada u brljivost. Dakle, ista ona pojava koju smo zapazili u dečjoj psihologiji, ona poznata, često motorna želja (sila, potreba) za pokretanjem govornog organa. Pravi hohštapler je sangvinik i njegovi motorni živci ga teraju na igru i uzbudljiva dešavanja. I kao što kod lopova izvesnu ulogu igraju motorni živci mišića ruku, tako kod hohštaplera ulogu igraju mišići organa govora. Ovim, u izvesnoj meri, više telesnim sposobnostima u kriminalnoj psihologiji nije posvećena prava pažnja. Ova retorska razvijenost hohštaplera otkriva njegovu bezgraničnu potrebu da pusti na volju slobodni tok priče i zablista pred jednim u naučne svrhe pažljivim slušaocem. Takvi ljudi mogu mnogo govoriti a da se ne umore. I kao što u pesmi često nešto spoljašnje izaziva najlepše misli i najlepše slike pesnika, tako i pokretljivost govornog organa kod hohštaplera sija velikom dokaznom snagom; nema toga što on ne bi pokušao da svojim lažima učini istinitim.

Čovek naslućuje da u razvijenosti svog opasnog prirodnog dara uživa i stoga je upravo zahvalan da ga neko sluša i da to nije kažnjivo. Sećam se jednog opasnog prevaranta koji mi je pričao o svojim lepšim danima iz mladosti koji je hteo da me uveri kako je, mada nije bio student, u svom rodnom selu, jednom kada se župnik razboleo, po njegovoj želji propovedao u seoskoj crkvi. Kada sam ja u to posumnjao, on je navaljivao na mene da mu dopustim da mi ponovi tu propoved koja je neizbrisivo ostala u njegovom sećanju. Saslušao sam veći deo te propovedi. Ona se sastojala iz reminiscencija na zatvorske propovedi, ali je iz nje izbijala i jaka čežnja za jednim drugim životom.

Svaki čovečji instinkt pretvaranja, čiji delić svako od nas nosi u sebi, pokazuje se, kao što možemo često videti, i u svakidašnjem životu. Mnogi ljudi, možda velika većina, imaju potrebu, a takođe i razloga, da se pred svetom pokazuju drugačijim nego što jesu. Jedan zakon prividnosti upravlja životom i svetom, zašta sigurno postoji izvesna potreba. Kada bi se svako od nas, jedan drugome iskreno poveravao, pokazao onakvim kakav zaista jeste - sa svojim neprikrivenim slabostima, on bi zbog toga trpeo štetu, ostao zapostavljen, rečju, teško bi u životu napredovao. Zato svi mi imamo potrebu da se u bilo kojem pravcu u profesiji, privatnom životu - pretvaramo. Ne postoji nikakva безусловna obaveza za otkrivanjem istine, безусловno pravo na nju. Trgovac nije dužan da kupcu prikaže sve pojedinosti svoje robe. Državni tužilac koji vodi proces za onoga koji mu daje nalog ne sme da saopšti slabosti optužbe. Lekar sme u slučaju nepovoljnog razvoja bolesti da prikrije istinu pred pacijentom. U spoljnoj politici, državnik će često pred predstavnicima drugih država skrivati istinu. Od najstarijih vremena u ratu idu zajedno sila i lukavstvo. Homer nije bez razloga uz Ahila, prasliku snage, stavio lukavog i podmuklog Odiseja. Zato naš svakidašnji život često izgleda kao bal pod maskama. U tom svetu pretvaranja neko ima više, a neko opet manje radosti i veselja, a neko više okretnosti i talenta za prikrivanje od drugoga.

Ima ljudi koji više ili manje neprimećeni prolaze kroz život; mnogi nikada i ne skidaju maske. Već smo govorili o onim ličnostima s dvostrukim životom, koje nalazimo u svim društvenim slojevima. U taj svet privida koji ga okružuje, umeće se i hohštapler sa svojim željama i sposobnostima. On pomoću zakona tog prividnog sveta, kojega zbog svoje koristi proširuje, postiže uspehe i vara svoje bližnje. Privid vlada svetom i svet upravo od davnina hoće da bude prevaren: *vult decipi mundus*. Hohštapler zaluđuje svet i kažnjava ga njegovim vlastitim slabostima.

Može se ići i dalje pa reći da hohštapler ne bi uspeo bez određenog interpretatorskog glumačkog dara. Ova sposobnost prelazi granicu normalne psihologije.

U glumi dolazi do izražaja nagon za podražavanjem kojim je priroda obdarila životinje i malu decu. Gde bi bila čovekova kultura bez tog nagona? Celokupno vaspitanje se zasniva na tome da se deca

primoravaju na podražavanje. Čovek je, kao i majmun, biće koje oponaša. Ali on je oponašanjem izgradio bajkovitu svetsku kulturu.

Ima ljudi koji oponašanjem razvijaju dar za predstavljanjem kojim uspešno prihvataju pomodne forme, odelo i nastup. Ko ne poznaje pozorišne ljude, koji su u stanju da se uspešno pretvore u komedijaše života? Iz tog svagda živog izvora formiraju se veliki glumci i svojim nastupima se upravo dopadaju kao glumci. Glumci i hohštapleri se određuju prema sposobnosti autosugestije pomoću koje su u stanju da sami sebe promovišu kao pozorišne umetnike, čemu kao osnova služi dramski tekst, a hohštapleru njegova vlastita fantazija. Tu je to zavaravanje, prijatna mimika, otvoreno, pošteno oko, očaravajuća ljubaznost, ugodno zvučni glas, vešte kretnje, čitav nastup sa svojom čvrstom, često fascinirajućom sigurnošću, lepo odelo, pokatkad kostim prema stasu i osobi: uniforma, diplomatski frak, sveštenička odežda itd; imponuje pre svega inostrani ton u odevanju, govoru i nastupu, ali i individualna dopadljivost ličnosti koja i pravim glumcima pomaže na putu do uspeha. Hohštapler ne retko raspolaže ovim ličnim osobinama koje mogu da deluju sugestivno na drugu osobu. Posebno, smesa njegovog ukupnog bića, stvarnosti i nestvarnosti, čudnovati spoj nečeg simpatičnog i nesimpatičnog, smesa divljenja i poštovanja koje on izaziva daje mu karakter nečeg demonskog, pojačanog temperamentom i živahnim nagonom njegove prirode. Znatna sugestivna moć ove demoničnosti na pojedinca, a u nekim prilikama i na masu, leži u često jednoličnom ponavljanju, sa nadljudskom snagom verovanja izvedenom predstavom koja upravo zapanjuje okolinu. To što mu daje neobičan izgled, to nešto čudnovato, divno, iznenađujuće, senzacionalno, čak bizarno, upravo deluje fascinirajuće i pobuđuje interes i odobravanje. *Credo qui absurdum* doduše nije princip logike, ali važi kao jedan od osnovnih zakona psihološke nauke o sugestiji.

Kao sa pesnikom, isto tako i sa glumcem, hohštapler ima po nekim svojim osobinama nešto zajedničko. To je drugi umetnički momenat kojeg srećemo u ovom izlaganju: slika i karakter hohštaplera se sve više i više pomalja iz okvira normalne psihologije. Značajne čovekove težnje utiču na njegovu duhovnu prirodu i karakterišu celo njegovo biće. Čak i najviše stvaralačke snage mu pomažu da postigne uspeh. Kriminalna psihologija samo takvim metodama istraživanja izvršava

svoje istraživačke ciljeve. Ona ne bi trebalo da se izdvoji kao posebna nauka i previše naglasi kao nešto posebno, koja razotkriva zločinca, jer ovo naglašavanje često objašnjava i osobine koje su zajedničke za zločinca i opštu sliku o čoveku. Ona bi trebalo da ukaže i izloži veliki značaj ovog fenomena kod pesnika Sofokla, Šekspira, Getea, Šilera, Ibzena, Gerharta Hauptmana i drugih, jer su kod njih zločinačke i čisto ljudske osobine udružene u jasnoj formi.

Geneza hohštaplera

Možemo pratiti postepeno uzdizanje hohštaplerskog tipa od skromnih početaka do najvišeg stepena svetskog internacionalnog varalice.

Ima obrazovanih i imućnih ljudi koji misle da imaju pravo da sebi priušte tajno uživanje u prevari. Jedan poznati kamerni pevač mi je pričao da je putujući na gostovanja često krijumčario zabranjene predmete ispod svog pozorišnog kostima na kojem je blistao veliki broj njegovih sjajnih ordena i medalja, što je redovno zbunjivalo carinike. To zavaravanje odaje da kod njega postoje urođene hohštaplerske sposobnosti. I zato ne čudi da se zabranjeni predmeti krijumčare u delovima mašina, izbušenom oruđu i katranskim bačvama. Žene su, zahvaljujući svojoj odeći, u prilici da to bolje rade nego muškarci. Posebno šivene haljine mogu biti podloga za prenošenje saharina. Jedan orkestar, koji je prešao granicu da bi priređivao koncerte, a sastojao se od preobučениh krijumčara, preneo je iz Danske u Švedsku ogromnu količinu gume u svojim bubnjevima i limenim instrumentima. Isto tako, svaki pošten građanin smatra da je krijumčarenje pripremna škola za hohštaplera.

Jedan mladi krojač, već mnogo puta kažnjavao, počeo je da se bavi ženidbenim prevarama. Jednostavno je prisvojio grofovsku titulu i predstavljao se podsetnicom na kojoj je bila utisnuta zlatna kruna i zvučno ime: Grof Erazmus Hobenstet Felen, student prava. Pošto je na taj način osvojio mnoga ženska srca, za kratko vreme je bio veren sa velikim brojem žena. Odmah primećujemo: krojač koji je realizovao priču o grofu. Naravno, njegovi tobožnji rođaci visokog roda nisu hteli ni da čuju za njegove veze sa devojkom iz građanskog staleža, ta oni su toliko ogorčeni da su mu uskratili i mesečna davanja. Većina ovih devojaka dobroga srca pomogle su svoga

verenika velikim svotama novca. Sa modrožuto-crvenom studentskom vrpcom i kapom on je svoje verenice, naravno svaku posebno, izvodio u jednu gostionicu gde je bio stalni gost za jednim stolom okićenim istim bojama. Tu su devojke čule da konobari njihovog verenika zovu „gospodine grofe” i ponovo su otvarale svoje novčanike. Da bi se još bolje okoristio grof-krojač je u nekoliko gostionica imao ovakve stalne stolove, dok jedna od verenica nije posumnjala; iskićeni stolovi su stavljeni pod prismotru i gospodin grof je uhvaćen. Kostim ovog mladog hohštaplera sastojao se iz studentske kape i trobojke; podsetnica sa krunom omiljen je rekvizit, deluje nepogrešivo. U ovom slučaju hotelsko osoblje se pokazuje kao nehотиčni pomagač jednoga hohštaplera.

Omiljen i uspešan nastup hohštaplera je da se predstavlja kao činovnik. Poslednjih godina može se svakoga dana čitati u novinama o lažnim kriminalnim činovnicima; iako su često nerado viđeni oni u Nemačkoj još uvek ostavljaju izvanredan utisak. Zbog toga varalica iz naroda vrlo rado igra ovu ulogu i uspešno je „markira”. Možda on u toj ulozi proživljava neku vrstu ispunjenja želja kao u kraljevstvu iz priča. Nažalost, otkako se u nekim činovničkim krugovima pojavilo dosta varalica, on svoju ulogu još lakše igra. Kao tobožnju legitimaciju dovoljno je da ima člansku kartu bilo kog pevačkog društva ili kuglaškog kluba; ako se predstavi lepim gestom, prisutni neće ništa primetiti i varalica se već legitimisao.

Ja sam kao državni tužilac imao sledeći slučaj. Kod jednog vrlo uglednog trgovačkog savetnika i vlasnika mlina blizu Drezdena - danas već pokojnog - najavljen je jedan mladi čovek smrknutog lica sa akt tašnom pod pazuhom. Na njegovoj podsetnici je stajalo: dr. jur. Švarc, tajni kriminalistički komesar policijske uprave u Berlinu. Opet podsetnica koja stvara uzbuđenje! I akt tašna je vrlo uspešan rekvizit jednog varalice. Dr. Švarc se poverio trgovačkom savetniku da je na ruskoj granici otkriveno ogromno krijumčarenje žita. Glavni krijumčar koji je uhapšen, teško optužuje njega, trgovačkog savetnika, kao saučesnika. Pri tome je iz tašne dopola izvadio protokol i nalog za hapšenje.

Zbunjeni i preplašeni savetnik se zaklinjao da je nevin, tvrdeći da je u pitanju zabluda. Pokazao je komesaru svoje poslovne knjige kao dokaz da on već odavno nije sa istočne granice primao nikakve

pošiljke. U tom trenutku uđe knjigovođa i saopšti da je primio telefonski poziv u kojem gospodin ministar pravde traži hitan izveštaj komesara, to jest, trgovačkog savetnika. Situacija je postala kritična. Savetnik je ponudio 50.000 maraka jemstva da nalog za hapšenje ne bi bio odmah izvršen, ali se istog trenutka ispostavilo da on u blagajni, koja je bila širom otvorena, nema dovoljno gotovog novca. Na kraju je komesar pristao da se odvezu u banku po novac. Međutim, knjigovođa je posumnjao, telefonirao je policiji, i varalica je bio uhvaćen. Pokazalo se da su spisi iz akt tašne nezgrapna brljarija napisana u jednom poštanskom uredu. Da je kojim slučajem savetnik zahtevao da mu se predoči nalog za hapšenje komedija bi bila brzo završena; da oni koje hohštapler hoće zbuniti mogu u pravom trenutku da zadrže prisustvo duha izostale bi mnoge senzacije. Jedan trgovački savetnik pokazuje varalici svoju praznu blagajnu - zar to nije slika za *Fliegende Blätter!* Portir jednog hotela - i opet hotelski službenici kao pomagači - telefonirao je za skromnu napojnicu u tačno naznačen minut da dr. Švarc mora smesta da krene kod ministra pravde. Varalica mi je priznao da mu je namera bila da kad podigne novac iz banke, iskoči sa novcem iz kočije i pobegne. Molio me je da se po odsluženju kazne zauzmem za njega i pomognem mu da nađe neko dobro nameštenje kako bi konačno mogao da započne pošten život. Kad sam ga pitao kakav bi posao želeo, odgovorio mi je strasno da bi želeo da radi kao detektiv u nekoj trgovačkoj kući. Njegov bi šef, uveravao me je sa svojim gotovo staklenim očima, mogao mirno da spava jer nikada ne bi bio pokraden ni od kupaca niti od svojih nameštenika; njegove bi oči bile posvuda i nijedan lopov mu ne bi umakao. Šta se, dakle, skrivalo u ovom hohštapleru? U osnovi njegovog duha, osobina koja ga je vukla kriminalitetu: pošto nije mogao da postane detektiv bio je varalica. U hohštaplerstvu se dakle pokazalo ispunjenje želje: on je glumio policijskog činovnika!

U gradovima gde su veliki garnizoni, oficirska uniforma omogućuje varalici da stekne najviši autoritet, štaviše da sugestivno deluje na masu. Lažni kapetan iz Kepenika, pedeset i sedmogodišnji obuçar Vilhelm Fogt, ostao nam je svima još i danas u živoj uspomeni. On je pola godine pre toga pušten iz zatvora u kome je, kad se sve sabere, proveo dvadeset sedam godina svoga života. Jednog lepog jesenjeg dana 1906. g. obukao je u Juigferihajdu blizu Berlina uniformu

pruskog kapetana. Pritom treba naglasiti da je ešarpu stavio nepropisno i da je na kapi imao nepropisnu kokardu. Uz sve to, pa i kapetan star pedeset sedam godina. Jednostavnim pozivanjem na jednu ministarsku naredbu koju nije pokazao zaustavio je jednu vojničku patrolu koja je dolazila sa streljane Tegl, stavio je pod svoju komandu i železnicom odvezao u Kepenik. U Kepeniku, gde pre toga nikada nije boravio u svome životu, zaposeo je gradsku većnicu i naredio policiji da na ulici održava strogi red. Uhapsio je načelnika i glavnog blagajnika i naredio da mu se preda blagajna sa 4.000 maraka. Kad je uzeo novac nestao je. Zanimljivo je da on sam nikada nije bio vojnik, dok je gradonačelnik koga je on pod vojničkom pratnjom poslao u Berlin, bio rezervni oficir. Taština hohštaplera slavila je u ovom obučaru pravi trijumf. I dok je on uglavnom sve priznao, vrlo uporno je pobijao tvrdnju da je rđavo nosio kapetansku uniformu; nije dozvoljavao da na njega padne i trunka krivice zbog toga što je naopačke stavio kokardu tvrdeći da je to isključiva greška majstora koji je pravio kapu. Gospodin Fogt se po odsluženju kazne zaposlio u jednom varijeteu. U Luksemburgu je tužio urednika jednog lokalnog lista jer ga je u jednom članku nazvao obučarem. Fogt je izjavio da je bio obučarski majstor i da za njega jednostavni naziv obučar predstavlja uvredu. Na kraju je ipak gospodinu Fogtu sekira pala u med: jedna imućna dama - poznato je da su žene bolećive prema hohštaplerima - poklonila mu je rentu. Kepenikijada je pravi hohštaplerski podvig u kojem je Fogt sa velikim uspehom pokazao germansko-militarističku intuitivnost i energičnost uprkos upotrebljenim sredstvima. Fogt ipak nije originalan. Jedan obučar se 1838. godine u okolini Naumburga predstavljao kao princ August Pruski; revidirao je blagajne i uzimao novac. U pravu je Ben Akiba kada kaže: sve je već jednom viđeno.

Da li je obućar Fogt sledio neki duboki instinkt kada se izdavao za lažnog kapetana ostaje da se vidi. Šta je osećao Vilhelm Fogt kada je u kapetanskoj uniformi zapovedao osmorici vojnika i dvojici oficira 4. gardijskog puka u Berlinu? Na ta pitanja kriminalna psihologija još nije dala odgovore. Toj psihologiji bi kao dokaz možda mogla da posluži izjava jednog njegovog druga sa robije: on hoće da, kada izađe iz zatvora, pokrene nešto veliko, svet će se tome čuditi i vojska će u tome imati učešća. Bez sumnje, ovde je u pitanju jedna stvaralačka volja i stvaralačka misao koja se rodila u tamnici. Moglo bi se reći da je tvorac Kepenikijade pokazao izvestan epski ili dramski pesnički talenat. Postoje latentne pesničke sile koje se nikada ne pretvore u stihove ili u prozu, pošto im je zatvoren put ka pronalaženju spoljne forme.

Hans Zaks nije bio jedini obućar i, povrh toga, humorista i pesnik. Zar nam Kepenikijada ne izgleda kao fini literarni cvet svoga veka koji bi u zasenak mogao da baci i Klajstov *Zerbrochenen Krug* ili *Biberpelz* Gerharta Hauptmana? Zar njegova popularnost ne podseća na Tila Ojlenpigela? Lažni kapetan iz Kepenika je namamio svet da se nasmeje pruskoj militarističkoj i policijskoj državi. Međutim, ovom pesničkom delu ne nedostaje ni tragičnosti. Prikriveni strah obuzima sve spoljne neprijatelje Nemačke. Kad je nemački vojnik u mirno doba sa toliko discipline sledio jednog u oficirsku kabanicu odenutog robijaša, kako bi se onda taj isti vojnik ponašao u krvavom boju pod vođstvom svojih vojskovođa. Trik obućara Fogta kao memento u internacionalnoj konstelaciji Evrope, možda samo nešto što ide zajedno sa podsticanjem svetskog rata, u svakom slučaju, jedna sasvim nova perspektiva u kriminalistici. Mada Kepenikijada danas u potpunosti pripada samo pričama, ona će bez sumnje jednoga dana naći svoga pesnika: ponovo će se sresti pesništvo i hohštaplerstvo. Dotični pesnik će morati da poseduje nešto od narodskog duha, kao G. Hauptman, kako bi svetskoj književnosti dočarao ovaj prekrasni materijal.

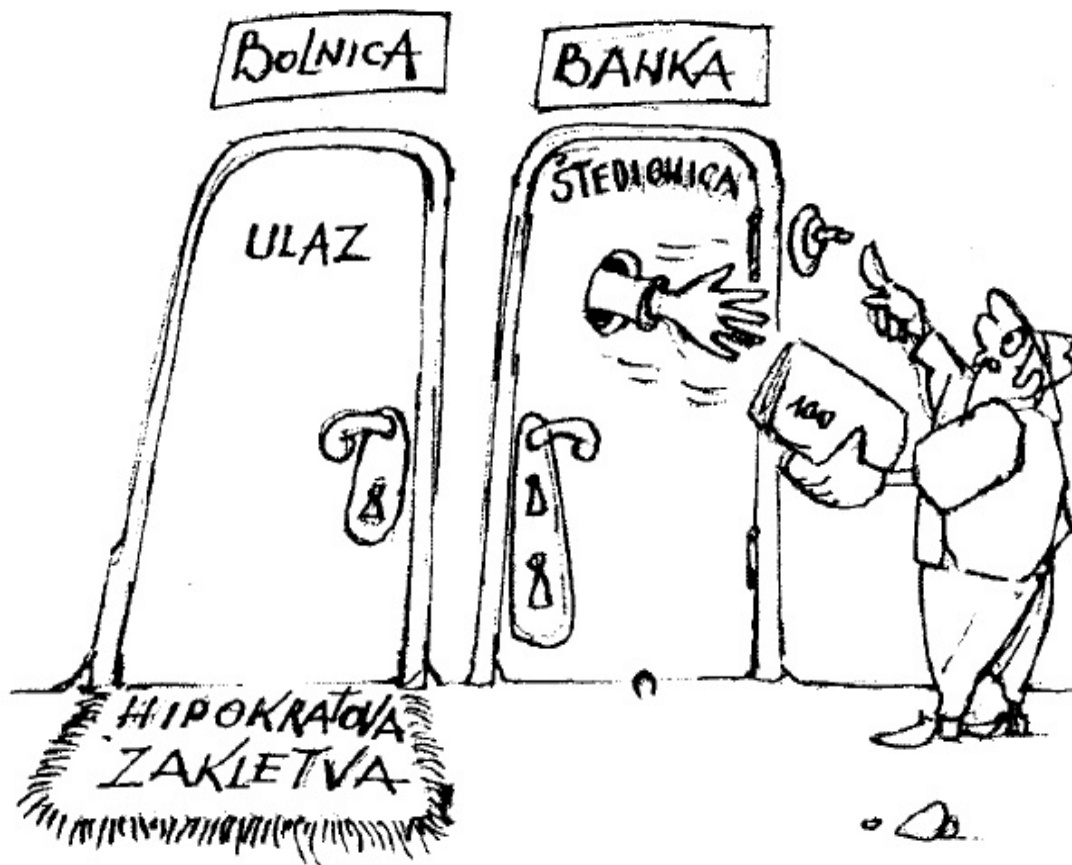
Jedan drugi hohštaplarski tip se ne zadovoljava time da svoju ulogu igra samo nekoliko sati, već nastoji da se trajno uspinje stepenicama činovničke karijere. I ovde Prusi daju romansijerski, gotovo groteskni materijal u ličnosti lažnog gradonačelnika Aleksandra iz Keslina. Hajnrih Torman, sin jednog bravara bio je, posle prerane smrti svoga oca, sve do 1899. godine štićenik jednog vojnog zavoda u Potsdamu gde je spadao u najdarovitije učenike. Marljivim čitanjem knjiga stekao je izvanredno obrazovanje, oprobao se i u pesništvu. On je do 1907. radio u raznim državnim uredima u Pruskoj. Jedan državni savetnik u Istočnoj Pruskoj napisao je preporuku u kojoj ga predstavlja kao savesnog i darovitog čoveka. Potom odlazi u detektive. Detektivska darovitost i karijera često dovode do hohštaplerstva. Torman je 1907. godine kao činovnik Niderbarnimske štedionice u Berlinu protivzakonito prisvojio određenu sumu novca, zbog čega je osuđen na kaznu zatvora od četiri stotine dana koja mu je preinačena u četiri hiljade maraka. Tada nestaje Hajnrih Torman pisar i pojavljuje se dr. jurps. Hajnrih Torman. Prihvata se besplatne službe u opštinskoj upravi, zbog čega nije bilo razloga da se njegova

diploma proverava. Međutim, on je kao doktor prava na osnovu svog odličnog rada dobio izvanredne ocene. I kada je trebalo da bude uhapšen kao pisar Hajnrih Torman, rodom iz Osteroda, radi izvršenja ranije presude, obmanuo je državno tužilaštvo time što je kao rodni grad naveo Keingsberg. I ovoga puta je nestao da bi odmah potom usledila nova metamorfoza. Doktor prava Eduard Aleksander je kao opštinski većnik konkurisao na mesto pomoćnog savetnika sa lažnim papirima i sjajnim preporukama u opštinskoj upravi u Brombergu gde se proćuo kao osobito vredan činovnik. Tako je u Brombergu ušao u najviše krugove društva i oženio se kćerkom šefa tamošnje železničke direkcije. Lažni Aleksander je proveo tri godine u Brombergu sa personalijama koje je preuzeo od pravog Eduarda Aleksandera, tužioca u Berlinu. Godine 1913. radi kao zamenik načelnika u Keslinu gde je izabran na konkursu na koji se prijavilo sedam stotina kandidata. Međutim, ovde ga sustiže njegova sudbina, i to ne pažnjom vlasti, već tako što ga je prepoznao otac jedne njegove bivše ljubavnice došavši tu da naplati zajam. *Qu est la femme?* Nakon kratkog poricanja sve je priznao. Siromaštvo i veliko častoljublje su ga terali da se uspinje visokim stepenicama činovničke karijere. Koji unutarnji motiv ga je u svemu tome podsticao? On je hteo da zauzme položaj koji je smatrao dostojnim svojih sposobnosti, bez akademskih studija i propisanih ispita, a na osnovu svoje prirodne darovitosti i marljivosti. Ovaj pravi hohštaplarski motiv veoma je poznat u istoriji kriminala. Dakle, nešto kao slutnja gesla: vrednima je put otvoren! A i same vlasti su mu olakšale posao podarivši mu preporuke. On je, između ostalog, opsenjivao svojim podsetnicama koje je davao u svim prilikama; prilikom hapšenja kod njega je pronađen čitav paket tih podsetnica. Zvućno ime Aleksander podseća na Aleksandra Velikog: želja da se bude veliki ćovek. A pravnićko znanje? Da li su ga baš svi pravници stekli na univerzitetu? Da li akademsko studiranje i polaganje ispita zaista imaju tako odlučan znaćaj? Zar lažni Aleksandar sa svojim uspesima ne opominje našu kancelarijsku autokratsku kulturu? Zar nije divno kad ćujemo da neko, a ja to već odavno tvrdim, bez univerziteta i diplomiranja može da postane odličan pravnik?

Konaćno, oslobađanje prava iz okova dosadašnjeg ćehovskog reda, predavanje prava zdravom umu laika, kako to već odavna traži

narodno osećanje - sve je to postignuto ne uviđanjem pravnika i slobodarskim zakonodavstvom već - kakve li ironije - zahvaljujući hohštapleru, lažnom Aleksandru!

Manje uspešni u sličnim slučajevima bili su hohštapleri koji su hteli da ostvare karijeru kao lekari, iako je, kako kaže Mefist, „lako zahvatiti duh medicine“. Takav fantasta, sin nekog sitnog činovnika, tvrdio je da je plod odnosa što ga je njegov otac lekar održavao sa nekom groficom; dakle kao osnov, misteriozna veza i porod. Bio je pustolov koji je svoju karijeru započeo kao slagač, zatim je bio dekoracioni i crkveni slikar, kasnije postaje učitelj muzike i pevanja u zavodu za umobolne, direktor muzike u nekom putujućem cirkusu, tehničar u uredu za vodogradnju, nadzornik u rudniku, i na kraju, morfinista i lekar. Prisvojio je doktorsku titulu, pisao recepte sa najrazličitijim natpisima, čas kao specijalista za ženske bolesti, čas za nervne bolesti, i prepisao samome sebi morfijum.

Kada je nakon prekomernog uživanja morfijuma postao nesposoban da kao „lekar” zarađuje novac, simulirao je morfijumsko pijanstvo, padao bi na ulici i gde god bi se zatekao kako bi ga primili u bolnicu gde je imao besplatnu hranu. Onda bi netragom nestao izbegavši plaćanje bolničkih troškova; na ovakav način je prevario veliki broj bolnica i lečilišta. Uvek je govorio da je studirao medicinu. Stalno se predstavljao kao doktor medicine. Kao razlog je navodio: „Za mene je uživanje da kao neobrazovan čovek varam naučno obrazovane ljude, naročito lekarske kapacitete”.

Jedan drugi lekar se predstavljao kao nećak čuvenog minhenskog ginekologa, profesora, doktora Dederlejna; sin nadničara, nakon završene osnovne škole, zaposlio se kao pisar u mesnoj bolnici, a potom u diskontnoj banci. Njegovi siromašni roditelji nisu bili u stanju da mu omoguće da studira medicinu. Ovaj više puta kažnjavan

hohštapler po imenu Kizeveter, koji je kao sanitetski kaplar stekao tek površna znanja po vojnim bolnicama, tvrdio je da je sa propusnicom nekog prijatelja za kolegijum, prisustvovao predavanjima, pošto mu nisu dozvolili da bude vanredni student, na univerzitetu u Virzburgu. Tvrdio je da je studirao na univerzitetima u Erlangenu, Hajdelbergu i Bonu, da je štaviše, položio državni ispit, ali da nije imao novca za promociju; da je bio asistent u berlinskoj Virsovoj bolnici, lekar u Nibilu i da je položio ispit za sreskog lekara. Sve te navode branio je na glavnoj raspravi u Beču i osporavao da je on kažnjavani Kizeveter. U Gosanu je nastupao kao profesor Dederlejn, držao spiritističke seanse kako bi dokazao nepostojanje duhova, hipnotisao. Kretao se u visokom društvu i verio kćerkom nekog trgovca; obavljao je lekarsku praksu i smatrali su ga velikim lekarom. Darovit čovek, tip fantaste koji iz nezadovoljene čežnje za naučnim radom, postaje hohštapler, a po svoj prilici, i zbog neke seksualne sklonosti koja ga je vukla pozivu ginekologa, kakav je često slučaj i sa pravim lekarima.

Ovde možemo kao tip hohštaplera navesti i jednog pravog naučnika. Klasičan slučaj je profesor matematike Libri. Po rođenju Italijan, Francuz po vlastitom izboru, Englez iz nužde - kada se posle izdržane kazne našao u Engleskoj, novoj domovini, Libri je postao istaknuti istoričar, duhovit književnik, veliki naučnik; profesor na Sorboni gde je predavao račun verovatnoće, član Akademije, vitez Legije časti, već sa dvadeset godina života bio je profesor univerziteta u Pizi. Iz političkih razloga bio je primoran da pobegne u Francusku, gde je već bio poznat kao odličan naučnik. U Francuskoj je sem katedre dobio i ovlašćenje da 1841. izvrši inspekciju svih biblioteka u državi, i bio je naimenovan za predsednika komisije koja je trebalo da sačini jedan katalog sa svim knjigama. Snabdeven preporukama ministra započeo je svoje putovanje i - krađu knjiga. Štaviše, pošlo mu je za rukom da mu skupocene rukopise šalju kući gde ih je, po njegovim uputstvima, trebalo podrobno pregledati. Imao je najbogatiju biblioteku kakvu pre njega nije posedovalo nijedno privatno lice. I onda kada je odbio jednu ponudu da je proda za dve stotine hiljada franaka, pobudio je sumnju. Pobegao je u London, dok ga je porotni sud u njegovom odsustvu osudio na kaznu od deset godina zatvora. Uostalom, na isti način opljačkao je i svoju domovinu Italiju. Firenca i Piza su otkupile za sumu od pet stotina sedamdeset

pet hiljada franaka rukopise i spise koje je on ukrao. Kasnije je ustanovljeno da je Libri pripadao porodici sa zločinačkim sklonostima. Njegov otac, grof Libri Banjano bio je zbog falsifikata osuđen na deset godina zatvora. Libri je bio hohštapler kao kradljivac knjiga. Naravno, već po svome znanju bio je bibliofil. Hohštapler je već po tome što se svojim znanjem progurao do položaja koji su bili povoljni za krađu knjiga, tako da je bio maltene u poziciji gospodara francuskih biblioteka. Tvrdio je da je čuvar neprocenjivih naučnih dobara, dok je uistinu bio njihov najveći štetočina.

Rafiniran hohštapler bio je i lažni grof Gubata koji je 1909. godine uhapšen u Parizu. Po zanimanju kuvar, hteo je da postane glumac - ovde je opet prisutan onaj umetnički momenat - ali je bio previše lenj da bi učio uloge. Pobegao je s nekom kuvaricom u Ameriku. U Kaliforniji je bio dva puta kažnjen zbog falsifikovanja čekova. U San Francisku se predstavljao kao grof Eugen Otokar Harnah. Na kraju se predstavljao kao austrijski nadvojvoda i zaveo neku špansku groficu. Pokazao joj je svoju fotografiju u uniformi austrijskog nadvojvode. Na fotografiji je zaista bio austrijski nadvojvoda sa zlatnim runom, ali samo do glave - tu je varalica vešto isekao sliku i nalepio svoje lice na telo. Groficu je oduševio stasiti muž, poverila mu je svoj skupoceni nakit koga, naravno, više nije ni videla, i podmirila njegove velike hotelske račune u Americi. Kada je počela da sumnja, nestao je da bi se na drugim mestima pojavio kao princ Šarl Burbonski, i ponovo kao nadvojvoda Albreht Austrijski. Izjavljivao je da je unuk burbonske princeze i nećak bugarskog cara. Gde god se pojavljivao uživao je sve počasti. Spadao je u hohštaplersku vrstu glumaca čija umetnička darovitost, ako se iz bilo kojeg razloga omete, skreće u nesocijalnu kolotečinu. Kao Austrijanac, sin nižeg činovnika u Lincu, posedovao je prirodni glumački dar, jer kao što je poznato, austrijski narod je iznedrio veliki broj glumaca. Najradije je igrao u kostimu i sa ordenima. Bio je internacionalan i sa talentom za jezike. Prisilno zanimanje kuvara podseća na svet bajki u kome se kuvari uvek pominju; možda otuda i potiče njegova sklonost ka kneževskim titulama i kneževskom krvi.

Nećemo se više baviti njime, već ćemo preći na srodnog mu kolegu - Mađara Ignjaca Strasnofa, jednog od najrafiniranijih hohštaplera. Posle niza manjih zatvorskih kazni, 1892. je odslužio i jednu podužu.

Tek što je izašao iz zatvora viđen je u Budimpešti u sjajnoj bavarskoj uniformi. Na putu između Beča i Budimpešte paradirao je sa skupocenim putničkim koferom i putničkim priborom, pelerinom i krznom. Na reveru kaputa je imao modru vrpcu pruskog krunskog ordena; u kupeu prvog razreda igrao je makao sa dva kneza. Kneževima je dao svoju vizitkartu - ponovo vizitkarta, savršen pronalazak - na kojoj je pisalo, ispod petokrake krune: Ludvig Beni od Erdenbenga, kraljevski većnik u Telgi. U oficirskoj uniformi otputovao je u Baden, blizu Beča, gde je njegova elegantna pojava pobudila divljenje i gde je, obećavši da će se njome oženiti, od neke udovice izmamio četiri hiljade kruna. Na kraljevskim manevrima nastupao je kao ruski vojni ataše. U Americi i Engleskoj - i on je bio internacionalan - nekoliko godina je vršio prevare. Kada se vratio u Mađarsku, biskupu iz Neutre se predstavio kao ministarski savetnik Verteši. I kada ga je on dočeka kao svoga nećaka koga već dugo nije video, savršeno je odigrao tu ulogu i uzeo na zajam od njega nekoliko hiljada kruna. Biskup je u njegovu čast priredio večeru na kojoj je on bio obučen u frak okićen raznim prisvojenim ordenima. Na ime ministarskog savetnika Vertešija nabasao je u adresaru tražeći lažno zvučno ime koje mu se najviše dopalo.

Na sličan način prevario je i biskupa u Štajnamangeru. Rekao je da su mu povereni dugovi grofa Nizesija koji mu je dodeljen u ministarstvu i da je sam ministar poželeo da biskup učestvuje u sređivanju grofovih dugova. Biskup je poverovao i dao šest hiljada kruna. Sve Strasnofove prevare su brzo otkrivane i uvek ih je okajavao robijom, ali je odmah potom, odmah po izdržanoj kazni, počinjao po starom.

I on spada, po tipu, u hohštaplere komedijante; sin siromašnog privatnog činovnika kome nije prijala školska disciplina u gimnaziji; postao je trgovački pomoćnik. Neko vreme bio je i u pozorištu; iz garderobe narodnog pozorišta u Budimpešti krao je glumcima skupocene predmete. Budući hohštapler je svoju karijeru započeo kao kradljivac; budimpeštanskim pozorištima je slao preporučena pisma na kojima je falsifikovao imena čuvenih glumaca, tako da su mu gotovo sva pozorišta svake večeri stavljali na raspolaganje ulaznice, koje je on prodavao po sniženoj ceni. Sve u svemu, nagonski hohštapler po temperamentu koga je podupirala mađarska

krv. Inače, istočni i južni narodi, po svome temperamentu, rađaju najveći broj internacionalnih hohštaplera; karakteriše ih rasna pokretljivost; hohštapleri su sangvinici. Otud kod njih to nagonsko rađanje prevara uprkos njihovom brzom otkrivanju. Nemač je za internacionalnog hohštaplera suviše trezven, previše flegmatičan. On nema kavaljerstva u odeći i pojavi, odaje ga njegov govor. Strasnof je posedovao instinktivnu sigurnost pomoću koje je koristio i slučajne prilike. Pored toga, manja prisebnost duha, ali zato veća osećajna sigurnost sa gotovo medijalnom sposobnošću mesečara koji u snu hoda po najopasnijim mestima. Ignjac Strasnof je bio od te vrste. Hohštapler ne može unapred da predvidi sve događaje i ravna se prema njima, on je spreman na mnoge mogućnosti ali i nemogućnosti. On se, kao i pesnik, predaje utiscima koje na njega stvari ostavljaju, pomoću njih se prenosi u različita stanja. Pored toga, on poseduje i neku vrstu proračunljivosti. Kad bi Strasnof došao u situaciju koju je trebalo da poznaje - prilikom susreta sa svojim stricem biskupom - on nije dopustio da ga ispituju, već da mu pričaju, a i sam je pričao ono što je prethodno čuo, tako da je izgledalo da je potpuno upućen u prilike.

Napustićemo sada tu sjajnu internacionalnu pojavu i nakratko ćemo poći u svet bajki, i pred drezdenskim porotnim sudom upoznati već ranije kažnjavanog nemačkog šumara, koji se izdavao za grofa Viktora Antona Mariju Lavuksa, koji je rođen 1878. u Mađarskoj i koji je pokušao da prevari groficu Safgoc. Kao usvojeno dete nekog fabričkog nadzornika nosio je samo njegovo građansko ime. On je u beskonačnom govoru pred sudom opisao svoje doživljaje, ceo film se odvijao u sudnici na takav način da se pustolovniji ne bi mogao ni na filmu prikazati. Kao grof Lavuks oženio se 1918. bogatom udovicom nekog engleskog generalnog konzula. Kada je ona godinu dana kasnije umrla, navodi on, odrekao se njene imovine, od oko devetnaest miliona maraka, u korist njene rodbine. Šumar je 1914. nastupao kao princ Hohenbartenštajn, grof Firstenek, grof Felsek - sve sama bajkolika i romantična imena. Kao svedok je saslušan fabrički nadzornik. Najpre je oborio, pod zakletvom datu izjavu da je optuženi grof Lavuks, i dokazao da je optuženi zaista njegov sin. Tako je cela priča propala; priznao je falsifikovanje krštenice, pokušaj prevare grofice Safgoc. Dakle, kako smo ranije naglasili; hohštapler

koji je hteo da realizuje svet bajki. U Nemačkoj žive bajke o grofovima i prinčevima i napuštenoj grofovskoj deci. Ovome bi trebalo dodati i dvojako držanje oca, koji je sinu pothranjivao tu bajku, otprilike na način na koji Hanele Gerharta Hauptmana naklapa o vanbračnom rođenju, i u groznici ih prenosi u san o grofovskom poreklu.

Istoričar umetnosti Hans Jozef Mozer, koji potiče iz ugledne berlinske porodice, već je kao dobrovoljac jedne konjičke regimente bio stavljen pod tutorstvo zbog svoje nestabilnosti. On se, na primer, vozio u posebnim vozovima i naredio je da se svim pripadnicima njegovog eskadrona sašiju skupocene uniforme. Oženio se 1902. jednom operskom pevačicom - od koje se ubrzo razveo - da bi se 1903. ponovo, opet nakratko, oženio u Barseloni nekom baronicom de Vera. Pošto je govorio pet jezika - jezički talenat hohštaplera - dobro je zarađivao kao tumač. Godine 1905. upoznao je nekog španskog generala koji mu je poklonio nekoliko ordena. Navodno je iste godine primio špansko državljanstvo, prekrstio se u barona de Mozera i predstavljao se kao papski izaslanik. I pored službene izjave španske vlade i minhenskog generalnog vikara pred sudom u Minhenu je tvrdio da na to ima pravo. U Parizu je 1911. osuđen zbog prevare s ordenima na četiri meseca zatvora. Sarađivao je sa jednim heraldičkim i arheološkim društvom u Parizu, u kojem je policija zaplenila preko sto kilograma ordena i medalja. U ogromnom koferu držao je više od hiljadu tri stotine različitih ukrasa od kojih je svaki - zlatno runo, red podvezice, legija časti itd - imao svoju visoku vrednost i mogao se kupiti po visokoj ceni. Oženio se po treći put 1916. i na osnovu falsifikovanih isprava stekao bavarsko državljanstvo kao baron de Mozer. U fantastičnoj uniformi, grudi okićenih ordenima kao baron, papski izaslanik, španski vlastelin, rečju, približavao se svojim žrtvama, delio im papske ordene koje je sam izmislio, ženu nekog trgovca imenovao je damom ordena i, štaviše, posredstvom nekog princa „Arana” koga je predstavljao suludi veterinar, dodelio joj plemstvo; jednog trgovca koga je olakšao za šezdeset pet hiljada maraka imenovao je za „kapitolskog sekretara reda baptista”. Jedan drugi trgovac starinama često je bio pozivan u otmeni restoran gde je imao čast da plati račun gospodina barona i gospođe baronice. Naravno, bio je proglašen vitezom reda baptista, u kaptolskoj dvorani, prostoriji hotela. Sednici su prisustvovali dva

slikara kao vitezi reda baptista i gospođa baronica kao dama ordena (reda); sveće su gorele „a novi vitez nije trebalo ni da klekne”. Nekoliko dana kasnije dobio je diplomu koja je bila i uokvirena. Lekar je Mozera proglasio slaboumnim, ali uračunljivim. U njemu nije teško prepoznati rođenog fantastu na bezuslovno patološkoj osnovi. Hteo je da živi u drugom svetu, drugačijem od onog koje mu je rođenjem bio dat. On svoju fantaziju uzdiže do bizarnog, grotesknog, smešnog. Pojavljuju se počeci megalomanije, politički i religijski momenat često prisutan kod takvih varalica.

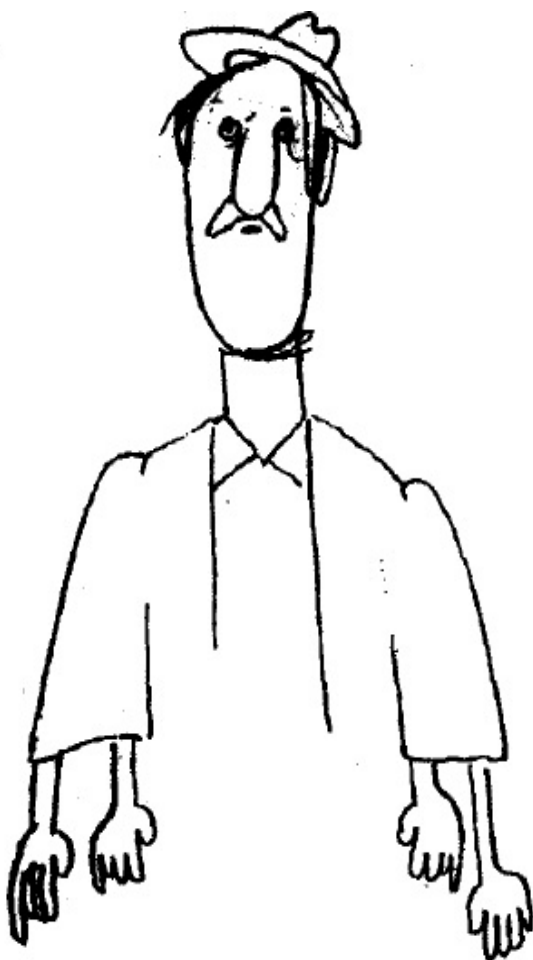
Uzdizanje opisanog karaktera nalazimo kod Žorža Manuleskua, poznatog hohštaplera, hotelskog provalnika i kradljivca dragulja, koji je napisao svoje memoare pod naslovom: „Kralj lopova”. Sin siromašnog rumunskog kapetana, svojevrsnog čudaka, i sam je bio određen za vojnu službu, ali pošto nije voleo stroga pravila, potucao se po Beču i Parizu, gde je zbog krađe bio osuđen na četiri godine zatvora. Glavno obeležje njegovog stila bilo je, kako ga je okarakterisao berlinski istražni sudija, izvesna gracioznost sa kojom je izricao i najsmelije tvrdnje i vešto prelazio s jedne stvari na drugu, a da pritom ne ulazi u njihovu suštinu. Uz to bio je previše ljubazan da bi bio svadljiv; elegantan, skoro ženski pokret rukom bio je značajan za njegovu kako spoljašnju tako i unutrašnju prirodu, uvek elegantno obučen, držao se forme kavaljera. Ovde uočavamo nacionalne odlike njegovog rođenja: smisao za formu i za razvoj sposobna urođena nadarenost Rumuna bili su njegovo nasleđe, ali i želja za uživanjem i sjajem. Dva meseca nakon izdržane kazne u Nici u trajanju od deset meseci, Manulesku je novembra 1898. upoznao neku groficu iz Drezdena i njenu majku u brzom vozu na pruzi Lucern-Milano u kojem je kao i obično putovao s ukradenim novcem. Predstavio se pravim imenom, ali je naveo da je rumunski vlastelin, da studira prava i da može imati advokatsku praksu. Decembra iste godine sa tom kontesom ga je venčao u svojoj palati nadbiskup iz Đenove. Toj brznoj vezi pogodovala je i činjenica što je verenica imala dvadeset osam godina, što je grofovska familija izgubila svoj posed u Saskoj, i što je, preko grofice-majke, u familiju došla strana, južnjačka krv. Mladi par se nastanio u vili u Sahenu na Bodenskom jezeru. Dok mu je žena bila u trudnoći pokazivao je već znake uzrujanosti i padao u bes zbog sitnica. Izgleda da je već tada imao halucinacije. Pošto se

njegov novac - stečen krađama - istrošio a njegovi navodni prihodi iz Rumunije izostali, odlučio je da septembra 1899. napusti ženu i dete i tek rođenu kćerku, da bi tobože prihvatio dužnost direktora jednog hotela u Kapru. U stvari, bez ikakvih sredstava uputio se u Lucern da bi u hotelu „Švajcerhof“ ukrao dragulje. Oktobra meseca sa izdržavanja kazne u Frankfurtu na Majni ženi piše nežna pisma u kojima uopšte ne pominje svoju krivicu. Žena koja ništa nije slutila došla je da ga poseti u zatvoru, gde je saznala istinu. Februara 1900. Manulesku je u Lucernu zbog krađe osuđen na šest meseci zatvora. Odmah potom razveo se sa groficom i nastavno sa krađama u Baden-Badenu, Majncu i drugim nemačkim gradovima. Novembra 1900. pojavio se u Berlinu pod imenom kneza Žorža Lahovarija i podsetnicom sa kneževskom krunom. Decembra iste godine izvršio je dve krađe dragulja u hotelu Bristol gde je ranije boravio. Preko Drezdena, gde je plen prodao jednom poznatom dvorskom draguljaru, otputovao je na jug i već je januara 1901. uhapšen u Đenovi, i krajem maja izručen Berlinu. Poslat je na posmatranje u berlinsku bolnicu za umobolne, pošto je pokazivao znake uzrujanosti, pisao čudna pisma i istinski mislio da je po rođenju knez.

Lekarski nalaz je pokazao da se radi o opterećenom degeneriku kod koga se već u mladosti u karakteru spajaju velike protivrečnosti, sa tragovima velike razdražljivosti, koji na mahove vrši suluda dela i kod koga se, uz izvesne duševne sposobnosti, pokazuje potpuni nedostatak moralnih osećanja i trajno prelaženje preko istine i realnih odnosa. On je bezvoljna igračka svoje uobrazilje koja mu muti pogled u odnosu na realni svet i određuje njegovo postupanje. Manolesku je zbog neuračunljivosti maja 1902. smešten u ludnicu u Hercbergu odakle je, savladavši čuvara, pobegao i preko Drezdena dospeo u Insbruk.

U glavnom gradu Saksonije je u *Europascher Hof* obukao ukradeno odelo, dok je - iz obesti ili ludosti - zatvorsko odelo sakrio pod krevet. Pošto je vest o njegovom bekstvu telegrafskim putem poslata celom svetu, nije bilo teško pratiti njegov trag. U Insbruku je kupio tirolsko odelo u kome se fotografisao. Kada je, sa ponovo ukradenim novcem, nameravao da u prvoj klasi brzog voza otputuje u Beč, prepoznao ga je jedan hotelski službenik po slici sa poternice. Pošto su ga u Beču tražili zbog prevare upućen je tamo.

U Beču su ga lekari proglasili uračunljivim, ali je postupak ipak obustavljen, pošto bečko državno tužilaštvo nije htelo da poništi berlinsku presudu. Pošto se nije tražilo njegovo izručenje Nemačkoj, otpremljen je za Rumuniju gde je pisao svoje memoare i neko vreme živeo od prodaje knjige. Potom je živeo u Milanu gde se oženio nekom bogatom ženom koja je znala za njegovu prošlost. Usled neke tuberkulozne bolesti izgubio je desnu ruku i štaviše moralo je da mu bude amputirano desno rame. Umro je u trideset šestoj godini života voljen i oplakivan od svoje druge žene Pauline.

Njegova čisto hohštaplarska delatnost pokazuje, bez obzira na njegovu ženidbu sa groficom koja nije imala bogzna kakav imetak, malo uspeha; kao hohštapler se mogao održati jedino kao vešt

hotelski lopov. Uočljiv je i bitan njegov lopovski nagon: on ide iz krađe u krađu. On priča da kao u snu ulazi u nepoznati hotel, ne obazire se na portira i pikola, penje se na prvi sprat, kuca na vrata, ako mu neko iz sobe odgovori sa „napred”, izvini se i kaže da je pogrešio broj sobe, a kada ne dobije odgovor, ulazi kroz često nezaključana vrata i brzim pokretima pokupi sve dragocenosti. Ovo stanje slično snu izgleda sasvim verovatno i graniči se sa umetničkim sposobnostima. Tako je i Gete pričao da je morao da ustane i napiše pesme koje nije on smislio, već da ih je priroda smislila za njega, ako nije hteo da ih zaboravi kao san. Manolesku je usavršio mehanizam krađe, a svakodnevno vežbanje mu je učvrstilo unutrašnju i spoljnu sigurnost. U berlinskom istražnom zatvoru je zapao u psihozu zatvora koja je kasnije nestala. Tako se rugao psihijatrima kojima je, kako kaže, igrao Hamleta. Kasnije je u svojim memoarima postao literarni hohštapler. Pisanje za njega postaje čin i dok piše on još jedanput vrši sve te prevare, ali i one koje uistinu nije imao prilike ili sposobnosti da izvrši, ali čije bi ga izvršenje veoma radovalo. Svojim memoarima nije samo fascinirao nemačku čitalačku publiku, već i čitaoce u Americi i Engleskoj. Štampa je njegove memoare proglasila za ispovest genija. Kada sam na osnovu izveštaja koji su mu dostavljeni iz nekoliko evropskih zemalja, koje su mi vlasti stavile na raspolaganje, sa njim stupio u prepisku, umišljao je da je veliki čovek čija se dela ispituju. Sa svojih putovanja slao mi je razglednice sa lakonskim pozdravom: *Saluto! Monolesco*. Hteo je da svoj mozak ostavi potomstvu uveren da će biti od velike koristi za kriminalno-psihološku nauku. Kad je Lambrozo odbio njegovu ponudu („Gospodine, zadržite vašu lobanju!”) ogorčeno mi je pisao i molio da u svojoj studiji o njegovim memoarima zagovaram kupovinu njegove lobanje i mozga. Manolesku je bez kajanja, savesti i stida. Raduje ga kad neki trkački konj „Manolesku” pobedi na trkama, ili kada se u cirkusu prikazuje tačka sa istim imenom. Kada mu je neki novinar rekao da bi se na osnovu njegovih memoara mogao sačiniti dobar pozorišni komad, sam se nosio idejom da ga napiše i da sa njim (nekada je hteo da bude glumac) putuje svetom. Ništa mu više ne bi godilo nego da zločine koje je izvršio i koje bi želeo da ih je izvršio, još jedanput nekažnjeno ponovi na pozornici pred očima začuđene publike. Pitao

me je da li bih hteo da mu budem impresario. Mislio je da će, ruku pod ruku sa državnim tužiocem, sklopiti sjajne poslove.

Na ovakvim primerima vidimo da uspešan hohštapler poseduje, u velikoj meri, degenerativne sklonosti, uživanje u prevarama i pustolovinama, kakve često srećemo i kod nekih histerika. Ipak, nismo u stanju da takve ljude olako okarakterišemo kao neurančunljive u smislu krivičnog zakona. Mašta je kod njih snažnije izgrađena i ima prevlast nad logičnim i kritičkim mišljenjem. Tako nadmoćna mašta prekriva duševni život, pa dolazi do trajnog uživanja u nerealnim slikama uobrazilje koje se svode na sopstveno ja, kao što degenerik voli da prejako naglašava kompleks ja. On svoju ličnost kiti svim mogućim dodacima koji je dopunjuju i obogaćuju. Fantastični sanjari, neskloni bilo kakvom radu, samo u mislima zidaju svoje kule u vazduhu; jedni su delimično svesni nestvarnosti svojih tvorevina, dok su drugi prema njima manje kritični i veruju u njihovu realizaciju, barem trenutno, i teže ka njoj. Patološke varalice gube duhovnu vlast nad svojom maštom, te su usled svoje sposobnosti da sami sebe uvere u njihovu stvarnost, ubeđeni da varaju i sebe i druge i zbog toga sprovode prihvaćenu ulogu sa tako začuđujućom sigurnošću.

Sposobnost za glumačku autosugestiju koju srećemo u običnom duhovnom životu, začuđujuće je velika. Ona hohštapleru, u licu i boji glasa upravo daje izraz koji odgovara njegovom položaju: blag, mek, ljubazan, humorističan, miran, žalostan, tvrd, očajan. On može sve, kao Šekspirovi glumci: glas se prilagođava pokretu, pokret glasu. Hohštapler, kao i veliki glumac, lije prave suze, od srca se smeje, sve mu stoji na raspolaganju u pravo vreme. Sposoban je da odglumi veliku tugu koja kao da potiče iz najiskrenijih osećanja. On zaista živi u situaciji koju dočarava. U takvim trenucima on doista oseća radost, bol, povrede, stvari na koje inače ostaje ravnodušan.

Hohštapleri, kao što smo videli, potiču iz nižih i srednjih slojeva: retko ih nalazimo u višim krugovima, kao što je slučaj pravog grofa Monteglase koji je rukovodio internacionalnom družinom varalica specijalizovanom za krađu dragulja. Razumljiva je pobuda za „uzdizanjem”, izraženija u nižim slojevima, u čemu se vide i socijalne pobude hohštaplerije. Pod hohštaplerom podrazumevamo vrstu lopova koji svojim finim nastupom želi da postigne otmenost. Reč potiče iz lopovskog jezika i nalazimo je već u sedamnaestom veku u

jednostavnijem obliku u reči prosjak. Pritom treba reći da veliki broj osoba koje zaista potiču iz nižih slojeva ima neku aristokratsku crtu koja im omogućava da igraju ulogu, koja im u stvarnosti ne pripada. I zakoni nasleđa takođe igraju posebnu ulogu. Tako srećemo mladog čoveka iz naroda sa crtama lica i držanjem plemića, ili siromašnu, lepu devojku koja bi mogla da predstavlja princezu.

Do izražaja dolaze i osobine često stečene vanbračnim rođenjem i sklonostima majke u vreme trudnoće. Tako se tumači da društveni talenat, aristokratski pokreti i sklonosti - talenat za igru, sport i zabavu izgledaju kao urođeni, kao da je već sama priroda unapred htela da hohštaplera snabde velikom elastičnošću, ostrim okom za sagledavanje slabih strana, domišljatošću i prevejanošću.

Uostalom hohštapleri su malo sposobni za pošten rad, štaviše odlikuje ih nesposobnost za rad: energiju i volju koriste jedino za prevare, pohotni su za užitke i egoistični su. Ali njihova težnja ka užicima ide samo u pravcu animalnog, bilo da su to užici želuca, bilo uživanja u seksualnom životu bez postojanja finijeg erotskog osećanja, estetske potrebe; strast im je bestijalna, nedostaje im bilo kakve moralne hrabrosti, a odlikuje ih kukavičluk. Kod hohštaplersko-umetničkih dela, drskost i mudrost mogu upravo da zaprepaste. U najvećem broju slučajeva nisu nikakvi glumci već artisti i komedijaši. Taština i hvalisavost su im bezgranični i upravo je besmislena rasipnost kojom se plen, koji povlači za sobom godine robije, propije, prokocka ili potroši na prostitutke samo za jednu noć. Nijedan se hohštapler nije obogatio, nijedan od njih nije na takav način zarađeni novac upotrebio da bi započeo pošten posao: ima nešto demonsko u njihovoj sudbini i uopšte u njihovom biću; ne poznaju lepotu pravog uživanja, zadovoljavaju se prekomernostima. Ukraden i na prevaru dobijen novac, kaže jedan psiholog, beži pred njemu nepoznatim koji ga ne razume; predmeti traže dostojnog posednika. Čovek ne može da poseduje što mu ne pripada, ono se samo oslobađa; postoji neka imanentna pravednost u stvarima.

Mističnost kojom vera i praznoverje ispunjavaju čovekova osećanja bila je oduvek za lekare varalice onaj „sveti” mrak u kojem njihova čarolija može da deluje; i sveštениčka mantija je morala da posluži kao sveti pokrov.

Internacionalni varalica Adrian Gorder, rođen 1843. u Holandiji, već u osnovnoj školi istakao se lažima i prevarama. Najpre određen za trgovačkog pomoćnika, sa devetnaest godina je stupio u samostan; zbog lošeg vladanja nije mu bilo dopušteno da polaže zavet. Odlučuje se da na lakši način dođe do novca. Pomoću falsifikovanih papira 1872. godine dobio je mesto župnika u jednoj američkoj opštini; raskrinkan je posle godinu dana. Posle toga je putovao kao kaluđer, zloupotrebljavao gostoprimstvo, zarađivao novac čitanjem misa, uzimao zajmove na obveznice, koje će tobož otkupiti njegov samostan. Veliki deo vremena je provodio na putu između Rima i svoga samostana zbog poslova svoga reda, i prema potrebi, koristio se lažnim ispravama. Nekad je bio otac Jozef, ponekad otac Stanislav ili Norbert, brat August ili brat Robert. Nosio je i građanska imena: de Roan, Krafton, de Ruz, fon Egmont, vikont Gorter, grof Lamorel. Posle četrnaest godina provedenih po zatvorima u Francuskoj, Americi i Africi, od 1896. boravi u Nemačkoj, Austriji, Švajcarskoj, svuda varajući sveštenike i samostane. Odlično je poznavao redovnike iz svih redova, imao određena znanja o crkvenoj muzici i litararnom radu kaluđera. Pokazivao je fotografije visokih crkvenih dostojanstvenika, navodno svojih prijatelja; na ubedljiv način je davao sakramente i čitao misu. Hohštapler na oltaru koji posvećuje pretvaranje! Poznavao je engleski, francuski i holandski jezik, ali latinski nikako nije išao od ruke ovom lažnom svešteniku. Nepoznavanje latinskog ga je na kraju koštalo i zatvora u Majncu gde je osuđen na tri godine robije. Ozbiljna, naoko jednolična hohštaplerska pojava, a ipak odličan umetnik u varanju. Bez sumnje nosio je u sebi religijski nagon koji ga je i održao u započetoj sveštениčkoj karijeri. Šta je osećao dok je u crkvama i kapelama čitao misu i delio sakramente, to ga nije pitao nijedan državni tužilac niti sudija. Možda bi dobar psiholog od njega saznao da sa onim neistraženim, čemu je služio u kapelama i crkvama, nije u suprotnosti tajna iza koje se skrivao: tajna je svet!

Nešto je veselija naredna priča o opatu. Taj bivši monsinjer Feran August Marija Leroj de Karavel de Rokvankur nije bio pravi opat i počasni kaluđer u Kartagi, biskup *in partibus* u Sini, rimski grof, papski vikar, bivši koadutor kardinala Lavizeria. Bio je pod zaštitom grofa od Parisa koji mu je nekoliko godina plaćao izdržavanje.

Pijanstvo je bilo uzrok njegovog pada. Skupocena mu je bila uspomena na njegovu crkvenu prošlost, kovčeg sa starom odeždom pokojnog kardinala. Tada započinje pseudocrkvena karijera biskupa od Sine. Prvo veliko delo koga se poduhvatio bila je obnova bazilike u Kartagi. Uspeh je bio toliki da je neko vreme mogao da sasvim lagodno živi. Onda je potpomognut od nekolicine najuticajnijih klerikalnih poslanika u Parizu priređivao javne skupštine na kojima je govorio o sudbini crnaca i pozivao na njihovo oslobađanje. Ponekad mu se događalo da je i svoju opatsku odeždu morao da založi; kada je trebalo da obavi kakav „službeni posao” opet ju je nakratko uzimao. Njegovo poslednje delo bila je šampanjska agentura. Stvorio je novu sortu, šampanjac kardinala Lavizeria kojom je zainteresovao provincijski kler. Neki lakoverni štampar odštampao mu je tiraž od pedeset hiljada papinih slika koje je svojim mušterijama nudio kao premiju. Vrhunac tragikomike je postigao u času kada je čuvenu Terezu Humbert zainteresovao za crkvu u Kartagi. Čovek koji je prevario najveću varalicu stoleća zasigurno nije bio običan lupež. Redak primer hohštaplera iz dobre kuće i sa solidnim obrazovanjem - prema tome varalica, privremeno u kostimu - koji je navodio javna i crkvena dobročinstva koje je poznavao iz svoje prethodne karijere. Na kraju se kao agent za šampanjac sa papskom reklamom opet odao alkoholu!

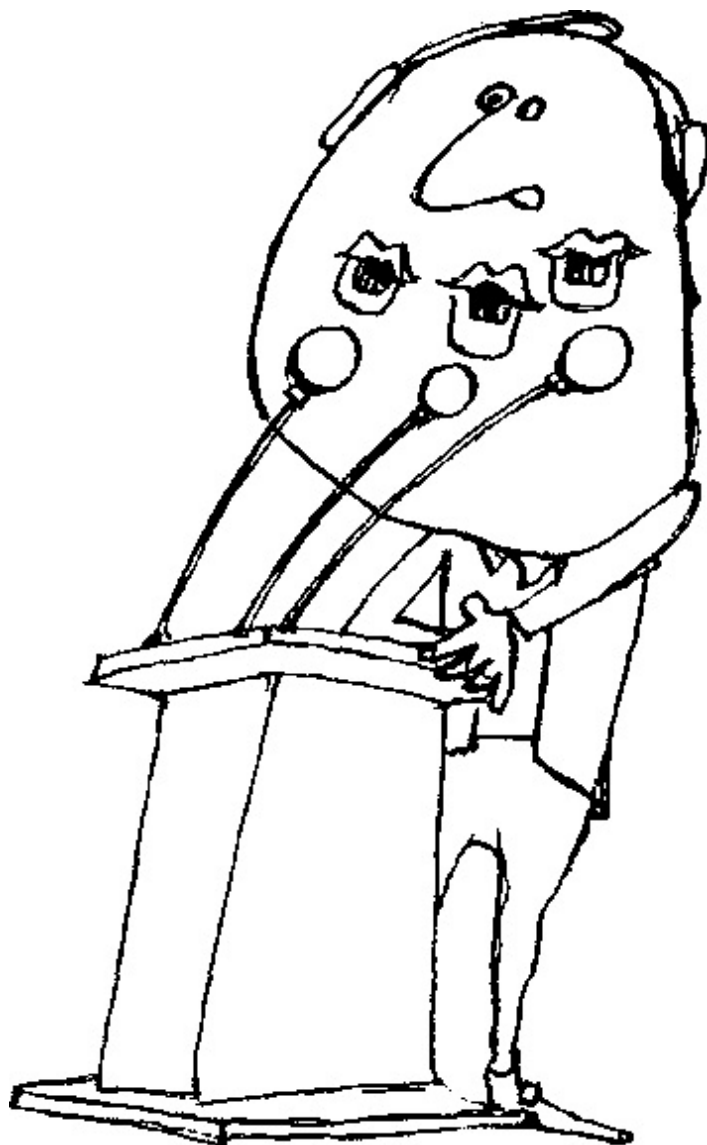
Ima hohštaplera koji su postigli istorijsku slavu. Tom tipu pripada čuveni pustolov Kaljiostro. Pravo ime mu je zapravo bilo Josip Balsamo i rođen je u Palermu 1743. godine kao sin siromašnih roditelja. Najpre je bio određen za kaluđera, ali je zbog lošeg vladanja izbačen iz samostana.

U samostanskoj apoteci kod milosrdne braće u Katađironeu stekao je izvesna medicinska, hemijska i farmaceutska znanja. Na račun toga je provodio pustolovni život kao falsifikator, podvodač i lupež i putovao po Grčkoj, Egiptu i srednjoj Aziji. Kada se vratio uzeo je lažno ime grofa Alesandra Kaljiostra i na taj način dobio propusnicu za najuglednije porodice u Rimu i Napulju. Njegova lepa žena Lorenca Feliciani mu je pomagala u prevarama. Prodavao je tinkture za podmlađivanje, vodu za očuvanje lepote, bavio se pravljenjem zlata, tragao za kamenom mudrosti, prizivao duhove zarađujući velike sume novca; kozmetička sredstva u rukama dobrih trgovaca i varalica

uvek su odličan izvor zarade. Kaljiostro se u Španiji i Engleskoj kretao u najvišim krugovima, kneževski je trošio a žene su ga obožavale. Delovao je za red slobodnih zidara, izdavao se za Ilijinog poslanika, tvrdio da je plod ljubavi anđela i zemaljske žene i da je poslat da vernike putem telesnog i duševnog preporoda dovede do najvišeg savršenstva. Bio je sjajno dočekan u Nemačkoj, Petrogradu i Varšavi. U Parizu je bio upleten u poznatu aferu sa ogrlicom - i po svoj prilici nevino osuđen - i na kraju proteran iz Francuske. U Rimu je 1790. osuđen na smrt zbog jeresi, ali je pomilovan na doživotnu tamnicu, dok je Lorenca poslata u samostan.

Kaljiostro je bio omanjeg rasta, širokih pleća, vatrenih i prodornih očiju, prijatnog glasa, poznavao je ljude, i imao je živahne pokrete. Ukoliko je bio kozmetičar i alhemičar, pripadao je hohštaplerskoj grupi šarlatana, a kao prizivač duhova - komedijašima. Ali njegove sposobnosti sežu i više: kao Ilijin poslanik i propovednik spada u religijske glumce. Želja za čudesima onoga veka išla mu je na ruku. Siromaštvo i beda učinili su ga u mladosti bezobzirnim zločincem, ali se vremenom preobrazio u gracioznog kozmetičkog i alhemičarskog varalicu. Prošao je kroz još jedan period koji se povezuje sa njegovim mladalačkim vaspitanjem u samostanu. Njegova težnja za preporodom nije potpuna prevara, već proizlazi iz obmane i istine. Niko nije u stanju da bolje oseti utehu religije, nego što to može u izvesnim momentima slomljeni grešnik.

Ako ima temperamenta, lako može da postane religijski preporoditelj, reformator i fanatik. Pri tome ga iskušenja njegovog prošlog života uvek mame da napusti svoju sopstvenu nauku spasenja. Iz toga proizlazi moralna dvoličnost njegovog duševnog stanja koje se pokazuje kao lažno. Uvek nejasna obećanja religije kod takvih ljudi lako povlače za sobom druga obećanja koja se ne mogu ispuniti. Ko obećava večno blaženstvo, o kome i pored najboljih duhovnih odlika nema pravu predstavu, onaj ko ga obećava a u njega nije sasvim ubeđen, može u takvoj autosugestiji tvrditi i obećavati i druge stvari za koje smatra da su moguće, ali u koje ipak sumnja kada o njima trezvenije razmišlja.

Hohštaplerske osobine se mogu ustanoviti i kod istorijskih ličnosti. Tu je Napoleon Bonaparta koji je u svojoj mladosti rekao da mu je život težak zato što su ljudi sa kojima živi i sa kojima će živeti drugačiji od njega. I kao francuski car, pošto je bio Korzikanac nikada se nije osećao Francuzem, uvek je bio tuđinac, čovek bez domovine i glumac. U svom radu na konkursu lionske akademije pisao je da častoljublje sa bledim licem, okorelim potezima, naglim korakom, nepravilnim pokretima i sardoničnim smeškom nije utočište sreće. Njegov savremenik Male Dipon nazvao ga je patuljkom sa raščupanom kosom koga su skupštinski govornici slavili kao mladog junaka, osvajača Italije. On će morati da okaje svoju vašarsku dreku,

svoje loše ponašanje, svoje krađe, streljanja i besramne paskvile. „Državnik mora da zna savršeno da laže”, bila je njegova omiljena sentenca. On je iz Italije, Egipta i Rusije slao izveštaje o slavnim bitkama kako bi bili objavljeni u pariskoj štampi. Smatrao je da Francuzi treba da slave i udovolje njegovom slavloljublju; dati im igračku, to im je dovoljno jer ih zabavlja; lako ih je voditi ako se vešto prećuti kuda taj put vodi. Taj Korzikanac je bio glumac u najsajnijem istorijskom kostimu, književnik i pesnik, monarhista, republikanac i despot, vojskovođa i zakonodavac, pokrovitelj lepih umetnosti i erotičar; nemirni pustolov demonskog upliva koji je svoju požudnu ruku pružao prema svim zemljama i bogatstvima Evrope, vođen grotesknim snom da postane car sveta. Snabdeven darom duha, ali bez moralnog osećaja pravednosti, bio je rušitelj a ne graditelj, zaslepljen taštinom i samoljubljem - ludak svoje sreće.

Ženski hohštapler

Do sada smo uglavnom govorili o muškom hohštapleru. Kako stvar stoji sa damama? Odmah treba reći da ženski hohštapler nema ni približno toliko uspeha kao muški hohštapler. Kaže se da hohštaplerku brzo raskrinka oštro žensko oko, koje je osetljivo za sitnice. Muški hohštapler, pogotovo ako ga je priroda raskošno obdarila, ima kod žena dosta uspeha. Manja sklonost žena prema kriminalitetu i pustolovinama uopšte, jer nije toliko samostalna u životu kao muškarac, odvraća je od hohštaplerske karijere. Najveći hohštapleri starog i srednjeg veka bili su muškarci: Herakle, Odisej, Kaljiostro. Ali ima nekoliko slučajeva u kojima se žena pokazala većim hohštaplerom od muškarca.

Dok je savremenom *velikom hohštapleru* za njegovu delatnost i uspeh neophodan kostim - uniforma, diplomatski frak, sveštenička odora, nekoliko ordena i zvučnih titula - ženskom hohštapleru takvi rekviziti uglavnom nisu potrebni. Međutim, ženska odeća je sama po sebi, pogotovo u odnosu na muškarca, kostim koji obmanjuje, zaslepljuje, zavarava. Ono što se ukupno uzev naziva ženskom toaletom, uz frizuru i parfem, nadomešta kostim muškog hohštaplera. „Dama” je uvek kostimirana.

Po shvatanju svih kriminalističkih škola, žena je darovitija u pretvaranju od muškarca, pošto ih je priroda time morala obdariti kako bi se pri ljubavnom odabiranju dopale muškarcu. Izgleda gotovo nemoguće da se sa lepog ženskog lica pročita karakter. Pored toga, devojačkom i ženskom licu nije potrebna zaštita brade, kojim je priroda morala obdariti muškarca radi pretvaranja. Muškarac može i manje da izmeni svoje lice, a ipak mora da se u životu više pretvara. Brada maskira muškarca, dok je celo žensko lice u izvesnom smislu maska i lakše obmanjuje. Nova moda brijanja brada kao da pokazuje

koliko su i muškarci uznapredovali da osećaju kako mogu i bez brade da varaju. Žensko lice ne poseduje one izražajne crte, ono je jednolično i manje odaje unutrašnjost nego muško lice. Ako i ima izražajnih ženskih lica onda ono više govori o velikim nedostacima u karakteru i za takvo lice kažemo da je muškobanjasto.

I fantazija koja je neophodna velikom hohštapleru u proseku je izraženija kod žena nego kod muškaraca. Ona je i u jeziku ženskoga roda - ženska obdarenost koja nastaje usled jake, po sebi, pasivne ženske sposobnosti primanja utisaka, njenog osećajnog i predstavnog sveta. Ako pesnik u velikoj meri poseduje fantaziju, onda je to upravo ženska komponenta njegovih principa koja sadrži tu obdarenost. Pisanje pisama u godinama razvoja pretežno je ženski običaj u kome fantazija ima velikog udela dok u tim pismima ne započne drugi život.

Svi kriminalisti su saglasni u tome da žena naginje laži. Ta sklonost potiče od njene telesne slabosti i potisnutog položaja u društvenom životu; priroda je bićima koje nije obdarila snagom dala lukavstvo i laž. Duhovna konstitucija žene ne poseduje ono što nazivamo objektivnošću; njene reči su uvek osećajno naglašene prijatnošću ili neprijatnošću, čime se omogućava skretanje u nestvarno i izmišljeno. Žena ne poseduje apstraktno osećanje za stvarnost i istinu kao muškarac.

Mlada devojka laže sa najnevinijim izrazom lica. Mi ne želimo da verujemo da na lepom licu usta lažu. Ako lažljivica pocrveni, mi to tumačimo kao simpatičan znak stidljivosti. Ako muškarac pocrveni, onda nam je to odmah signal da vara. Usled svoje jednostavnije duševne konstitucije koja uglavnom počiva na uspešnom funkcionisanju instinkata, žena manje pati od griže savesti. Iskreno pokajanje je i kod muškaraca retka pojava, ali još nisam sreo ženu koja se pokajala. I pored najočiglednijih dokaza - na primer u krivičnom procesu - ona se teško i postepeno odlučuje na priznanje; ona ima još uvek nešto da primeti, veštački iskonstruiše najgluplje opravdanje, veruje u njega i nastoji svim sredstvima da u njega poverujemo. Na kraju, i površno glumljenje koje je potrebno hohštapleru uspešno se razvija pod uticajem ženske taštine. Ni na jednom području produktivne umetnosti, žena se ne može sa svojim uspesima takmičiti sa muškarcem, sem u umetnosti pevanja i

glumljenja. Dakle, veština glume je urođena ženi iz napred navedenih razloga; sva kažnjiva dela kod kojih je pomoćno sredstvo gluma, trovanje, na primer, koje se upravo može nazvati ženskim monopolum. Prevara i jeste komedija koju treba odigrati.

Posebna osobina ženske prevare je ženidbena prevara, ali ne u smislu u kojem smo videli muškarca, krojača - grofa; žene više vole prevarno posredovanje pri sklapanju braka.

Osamdesetih godina prošlog veka izvesna madam De Mortije, pod imenom neke baronice Delaroset, otvorila je u Parizu bračni biro. Svaki klijent koji je tražio bogatu ženu morao je unapred da položi proviziju. Starije dame u elegantnim toaletama igrale su ulogu nevestine majke koju je opet predstavljala neka mlada, lepa Engleskinja. Nevesta je predstavljana kao mlada udovica, razvedena žena ili bogata devojka „sa malim moralnim defektom”. Kandidat za ženidbu je morao nevesti da pokloni skupocen nakit, plati ložu u operi u kojoj je smeo samo izdaleka da gleda nevestu sa njenom majkom; često nije bio jedini koji je platio ložu, bilo ih je ponekad i više ali nijedan nije znao za drugoga. Ili je kandidat za ženidbu morao majku i kćerku da izvede na bogatu večeru, štaviše, bilo je i takvih koji su pristajali i na putovanje u London.

Sličan bračni biro postojao je 1922. i u Lajpcigu koji je preporučivao otmenog mladoženju koga je jedan od vlasnika predstavljao čas kao oficira, barona ili grofa, čas kao običnog građanina. Taj biro je kao klijente imao mlade i starije devojke i žene koje su morale da plate za posredovanje, a „mladoženja” je imao lažne isprave za svaku osobu posebno.

Tako je neka dama iz Lajpciga poverovala da će postati grofica Ajnstefel. Brak je sklopljen pred nadležnim činovnikom u bračnom uredu, a pred pravim beležnikom ugovor o vlasništvu. Madam De Mortije se nije upuštala u prava venčanja. Navodni grof Ajnstadel se legitimisao na osnovu falsifikovanih isprava. Pošto je već bio oženjen može biti da je zbog neznanja, sem za prevaru bio osuđen i za dvoženstvo. Gospodina grofa koji se pre toga bavio davanjem pozajmica pre venčanja su frizirali i manikirali u jednom od najuglednijih lajpciških salona. Rekli su mu da na samoj ceremoniji venčanja što manje govori da ga ne bi izdao naglasak. Duhovni vođa ovog „projekta” bila je neka žena koja je u salonu aristokratskog

mladoženju predstavljala ženama koje su htele da se udaju. Imala je sačinjen spisak sa određenim cenama u zavisnosti šta je koja od žena tražila: grofa, barona, građanina itd. Rečju, u oba slučaja savršena komedija sa podeljenim ulogama.

Rekord na području prevare u novije doba nosi Marta Kupfer u poznatoj berlinskoj aferi. Gospođa Kupfer se uzdigla iz mraka prošlosti, ispunjenog nemaštinom i nestašicom novca i dospela u visine varalice sa milionskim svotama. Šta je ona zapravo uradila? Ona je osnovala dva preduzeća koja su za rat i otadžbinu u tom trenutku bila najznačajnija: društvo za ishranu i ratne potrebe. Posao je započela sa četiri stotine maraka i nekoliko buradi veštačkog meda. Gospođa Kupfer je imala ruke kao bajkoslovni kralj Mida: sve što bi dodirnula pretvaralo se u zlato. Novac je pritecao u velikim iznosima i nije bilo društvenog sloja koji nije bio zastupljen kao partner gospođe Kupfer. Ona je falsifikovala i svojim zajmodavcima pokazivala jedan ugovor među čijim potpisnicima je bio veliki broj ugledne gospode sa zvučnim imenima - ekselencija Kisbah, grof Roden itd.

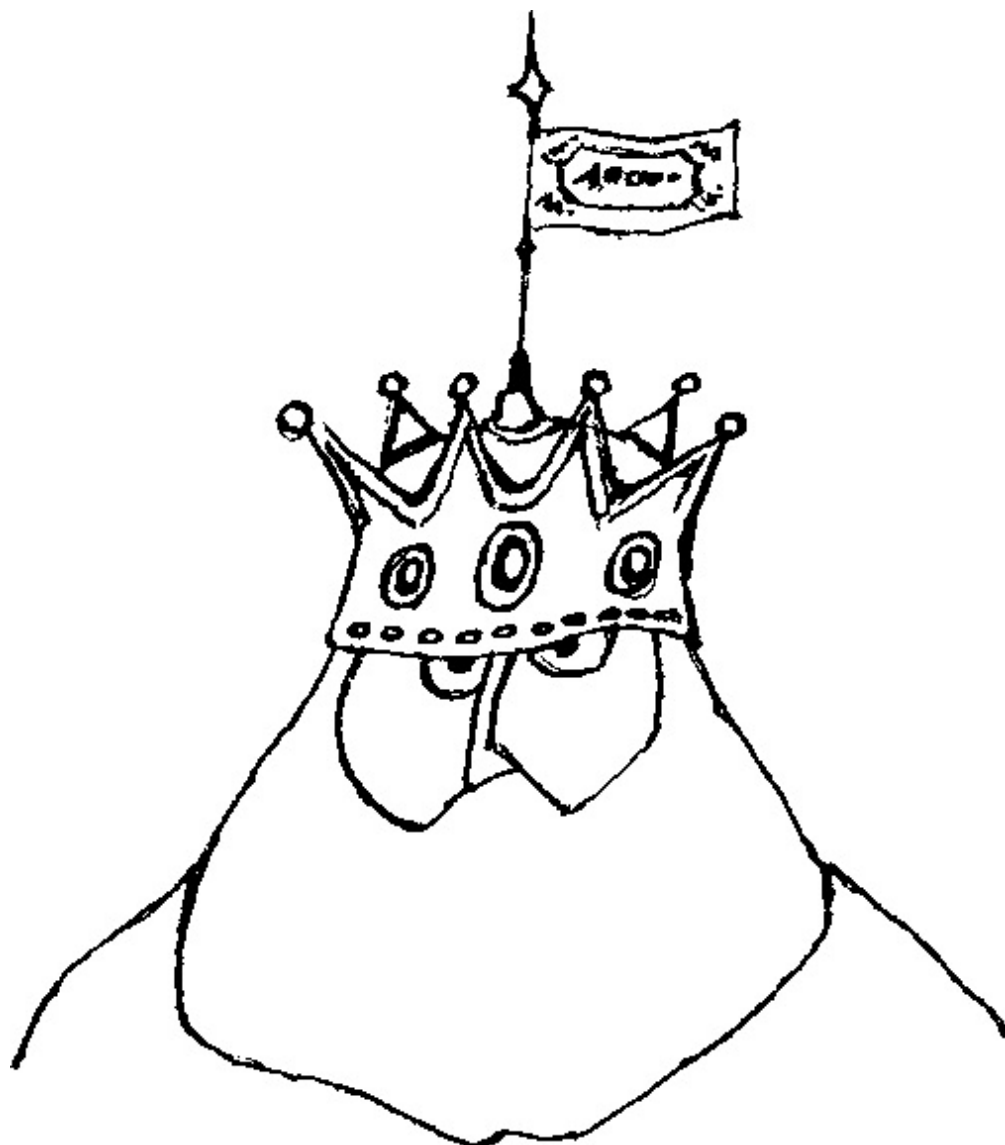

Falsifikovala je i beležnikov pečat na ovom ugovoru, kao i narudžbenice za bolnice. Svojim zajmodavcima je pričala da je general 19. armije Lafert lično došao u Berlin da bi preuzeo narudžbine i da stanuje u hotelu Adlon, ali kada su ga tamo potražili, nije ga bilo. Partneri su bili potpuno zadovoljni jer su uložili donosili između sto i dvesta procenata; ništa nije trebalo raditi već samo ubirati kamate i profite. Na kraju je naravno samo na papiru, ostvarila profit od sto miliona maraka i pravi bankarski konto od jednog miliona maraka. Pred sudom je pričala o svojoj prošlosti, da je napisala nekoliko, delom, izvođenih drama, dok je u istražnom zatvoru izjavila da je bila filmska glumica, da se družila sa glumcima i pevačima. Ovde je očigledno u pitanju psihološka veza sa sposobnošću da se iscenira velika prevarna komedija; posedovala je izvrstan dramski i glumački talenat kojeg je obilato koristila. Komedija u kojoj je nastupalo sto delimično zainteresovanih osoba, uspešno vođenje zajedničke igre i vešta inscenacija sredine; otud i fantazija koja je trebalo da pobudi željene iluzije. Drugi pokretač bili su taština i želja za uživanjem; bila je veoma gostoljubiva - kod nje se dobro jelo. U podrumu je držala najbolji francuski i nemački šampanjac, najfinije belo i crno vino, najskuplji konjak i cigarete. Bogata je bila i garderoba majke i kćerke Gertrude Kupferne, na čije je ime glasila firma; donji veš, svilene haljine, šeširi, preko hiljadu pari čarapa, velik broj obuće za sve prilike i godišnja doba. Bez sumnje u svemu tome i erotika je igrala svoju ulogu. Gospođa Kupfer se u toku rasprave pred porotnim sudom smejala publici i uopšte ponašala kao junakinja jednog zanimljivog procesa. Nesumnjivo da je posedovala poslovnu genijalnost kakvu do tada nije imala nijedna žena; svoje razgranate poslove sa velikim sumama novca vodila je samo uz pomoć jedne male beležnice i svoga pamćenja. Kad se bolje promisli, sva ta obdarenost se sastojala u varanju, jer da je pošteno poslovala nikada ne bi bila u stanju da uspešno upravlja tako velikim preduzećem. Sva njena nekad solidna preduzeća; trgovina bezalkoholnim pićem, životnim potrebštinama, nisu cvetali i ubrzo su propali. Porotnici su odbacili optužbu kojom se ona tereti za krivično delo prevare izjasnivši se da su oštećeni pristali na prevaru zbog svoje lakovernosti i želje za profitom. Svejedno, gospođa Kupfer spada u tip velikih hohštaplera. Karakteristično je da je potpuno sama, bez

muškog pomagača, sve niti svojih prevara držala u svojim rukama, dok one na kraju nisu popucale. Uostalom, gospođa Kupfer je bila simbol svoga vremena, izraz i kulisa onog sloja savremenika za koje je rat predstavljao unosnu trgovinu iz koga nije lila bujica krvi već novca. Međutim, gospođa Kupfer ima iza sebe veliki broj prethodnica: slavnu Terezu Humbert koja je sa navodnim nasleđem od sto miliona maraka varala svet; takođe komedija sa inscenacijom izvedenom na pravi ženski način. Poznat je i lopovluk takozvane *Dahauerbanke* u Minhenu čiji je osnivač bila Adela Spiceder, ružna i za pozorište nesposobna glumica. Ona je u novinama objavila da prima uloge sa visokim kamatama, te joj je novac pristizao u ogromnim svotama jer je svet, kao što to uvek biva, hteo da svoj novac što bolje uloži. Sa prispelim novcem plaćala je dospеле kamate dok na kraju cela stvar nije propala.

Sledeći slučaj nas opet vodi u carstvo bajki. Henrijet Pauline Vilke bila je poreklom iz Šarlotenburga; kćerka jednog sluge rano je ostala bez oba roditelja. Jedna ugledna porodica iz Berlina kod koje je njena baka bila gazdarica prihvatila ju je i ona dobija vaspitanje koje je prevazilazilo njen stalež. Išla je iz porodice u porodicu, ali svuda su se prema njoj odnosili kao prema počerki a ne kao sluškinji. Neko vreme je bila vaspitačica u porodici jednog bankara, dok se na kraju nije preselila kod jedne, njoj od ranije poznate sedamdesetogodišnje ugledne i neudate dame, gospođice Niman, kćerke vojnog savetnika, koja joj je bila i kuma. Paulina je Nimanovoj pričala o svom boravku u bogatoj bankarevoj kući, izletima i zanimljivim poznanstvima. Tako je upoznala i kneginju Lujzu Radzivil, kćerku pruskog princa Ferdinanda koja je živela u Parizu. Kneginja je htela da se, po njenom pričanju, zauzme za nju i obećala joj je nameštenje u jednoj školi koja će biti sagrađena o trošku države. Stoga su joj, veli, potrebni izvesni fondovi pa će možda i Nimanova dati za svoje kumče neku sumu novaca. I doista, Nimanova je preko Pauline doznačila pet stotina talira. Sada je kneginja dobrotvorka stupila sa gospođicom Niman u prepisku. Sva pisma pisala je sama Paulina. Kneginja ju je obavestila da je pruski kralj Fridrih Vilhelm III kod nje upoznao Paulinu i da se divi njenom preduzetničkom duhu, da želi da se školski fond poveća za dodatnih četiri stotine talira i pita da li je gospođica Niman voljna da tu sumu državi isplati. Lakoverna dama je i tu sumu doznačila u hartijama od

vrednosti Paulini kako bi ih ona predala. Odmah potom državni ministar Monsen je poslao navodno svojeručno potpisanu potvrdu. Zatim je kneginja pisala da se trenutno nalazi u neprilici i da joj je potrebno sedam stotina talira za proces koji vodi sa svojim bratom princom Augustom. Dobrodušna gospođica Niman je pomogla princezi u nevolji. Najzad je i sam Fridrih Vilhelm pisao staroj dami. Njegova je namera da novac pozajmi od nekih svojih podanika kako bi izbegao inače neophodno podizanje poreza. Njegovo veličanstvo se nada da nimalo neće zaostati za njom. Paulina je to, uostalom, saznala od samoga kralja i nešto od toga je već rekla kumi. Nimanova je naravno preko Pauline novac dala, ali je kralju bilo potrebno sve više novaca. Pošto je Nimanova dala sve svoje hartije od vrednosti, ukupno dvanaest hiljada talira, kralj, to jest Paulina, ju je nagovorila da na svoju kuću uzme zajam, najpre u iznosu od četiri hiljade talira, i potom dodatnih tri hiljade. Međutim, obećana otplata nije usledila usled raznih teškoća. Konačno je usledila ali na veoma neobičan način. Nimanova je od kralja preko Pauline primila zatvorenu kasu sa ključem, uz sugestiju da je ne otvara pre nego što to kralj odredi. U tu svrhu poslaće joj sudskog savetnika Balhoria. Paulina se hvalila da je kralj obilato nagradio njeno poverenje i da će u kasi naći pedeset hiljada talira u hartijama od vrednosti. Starica se otela iskušenju i nije otvorila kasu. Varalica je i dalje plela svoju mrežu.

Trgovac pokuštvom Šreder, kod koga je Paulina dosta kupovala i plaćala u gotovom, smatrao ju je bogatom i pitao ju je da li bi mogla da mu pozajmi pet hiljada talira uz kamatu. Ona izjavi da je njena prijateljica voljna da pozajmi taj novac ali da je on negde deponovan u hartijama od vrednosti na ime kojih je pozajmljeno pet stotina talira; ako bi dao taj novac dobio bi hartije od vrednosti. Kada je Šreder dao taj novac Vilkeova je zatražila još dvaput po pet stotina talira, pošto se prevarila u iznosu. Kad je na kraju primio zapečaćeni paket koji se nalazio kod Nimanove i otvorio ga u njemu nije našao hartije od vrednosti već nekoliko tabaka čistog papira.

Sav pokradeni novac Vilkeova je utrošila na raskošan život. Vozila se berlinskim ulicama u najelegantnijem ekipažu; najpre je iznajmila kola i konje, a kasnije se vozila u sopstvenoj kočiji. Na kraju je stanovala u vili u Tirtgartenu koju je najotmenije uredila. Imala je livrejisanog slugu, kočijaša, kuvaricu, sluškinju i pratilju. Nosila je najskuplju odeću, bila uvažavana mušterija svih trgovina, a zimi je gotovo svake večeri posećivala pozorište. Bila je predmet opšte pažnje, i ljudi su se tiskali oko njenih kočija; hvalili su njenu dobrotu i ljubaznost i pričali o njenim putovanjima u Brisel, London i Češke banje. Narod ju je zvao - a bilo je to 1835-1836 - zlatnom princezom. Nije bila lepa; na crtama njenog inače pravilnog lica nije bilo nikakvih posebnih draži. Ali imala je napadno belu kožu i plavu kosu koja je prelazila u crvene nijanse, te su je valjda i zbog toga nazvali crvenom princezom. U to vreme imala je dvadeset i jednu godinu. Nimanovu kojoj je konačno moralo upasti u oči njeno trošenje lagala je da je verena sa brazilskim grofom Vilamorom koji na nju troši svoje bogatstvo. Nimanova joj je poverovala i konačno izgubila sav svoj imetak. Njen motiv nije bila požuda, koristoljublje ili velika strast; pregledom je utvrđeno da je nevina; želja za uživanjem bila je za nju nevažna. Ona je htela da igra ulogu. Nije htela da radi i, po vlastitim rečima, htela je da živi na visokoj nozi kao dama; bila je leptir koji se igra na suncu i sleće sa cveta na cvet. Prema policijskom izveštaju već u detinjstvu je bila lažljivica i drska devojka. Međutim, svedoci su izjavljivali da je bila tiha, mirna i dobrodušna devojka. Bankarevoj ženi kod koje je prethodno radila kao guvernanta dolazila je i kasnije. Ona sama je izjavila da je tajna verenica nekog grofa Čezara Dankelmana, i da je vanbračna kćerka vojvode od Modene, da je prosinci prosto saleću. Njen posebno dobar prijatelj, kaže, jeste vojvoda Karl Meklenburg - Strelic koji joj je za rođendan poklonio dvorac Mon Bijor. Sa njom je, kaže, spavao princ August Pruski. Pisma koja je pisala kao kneginja Radizvil i kao kralj Fridrih Vilhelm odišu stilom ondašnje literature. Moglo bi se reći da je u Vilkeovoj literatura izgubila dobrog romanopisca. Njena pisma Nimanovoj počinjala su sledećim rečima: „Našoj dragoj, mnogo voljenoj Nimanovoj, Naš srdačan pozdrav!” Kada je kralj molio novac, pisao je: „Neka me Bog kazni ako imam rđave namere. Ne. Ja sam dobar i pravedan kralj”. A u potpisu je stajalo: „Vaš, Vama naklonjen kralj

Fridrih Vilhelm". Njen slučaj je školski primer najbolje vrste. Vilkeova je rođeni fantast, koji hoće da realizuje bajku i proživi jedan roman. Njeni počeci su bezazleni. Kod nje se zapaža obest mladog uobraženog stvorenja kome se laganje dopada i koje se bez nekih posebnih razloga besmisleno hvališe; što god joj se više veruje, ona sve gluplje i drskije laže. Vešta inscenacija i zaodevanje prevare u formu pisma tipično su ženski.

Jedinstvena u kriminalnoj istoriji je prevara sa nakitom izvedena sedamdesetih godina ovog veka u jednoj od najčuvenijih draguljarnica. Jedna elegantna dama se predstavila kao supruga nekog čuvenog lekara u bolnici za umobolne u Parizu, čija se kćerka verila sa nekim bogatim francuskim aristokratom. O tome se u gradu pričalo i to je draguljaru bilo poznato. On joj je pokazao najskupocenije primerke iz svoje kolekcije i, konačno, dama je izbor htela da prepusti svome suprugu. Draguljarev pomoćnik se sa njom odvezao u lekarev sanatorijum. Gospođa odnese skupoceni nakit svome mužu u sobu, ali iz nje nikako da se vrati. Posle dvadesetak minuta nameštenik smerno zakuca na vrata sobe, uđe i zatekne lekara, kome sav nervozan i uzrujan ispriča razloge svoga dolaska. Lekar mu smireno odgovori da se ne osvrće na priču o draguljima. Kada nameštenik u sve većoj uzrujanosti postade žestok i nasrtljiv, poče da galami, lekar naredi da mu navuku ludačku košulju i zatvore ga. Naime, hohštaplerka je ispričala lekaru o svome nesrećnome sinu koga već mesecima spopada ideja da su mu pokradeni dragulji. Njen je sin, kaže, u predsoblju i zato ona moli lekara da ga zadrži na lečenju, s tim da unapred plati njegovo lečenje. Onda zamoli lekara da je izvede na druga vrata, jer njeno majčinsko srce ne može da podnese da ga vidi u takvom stanju. Ubrzo je sa draguljima pobegla u nepoznatom pravcu. Primer varalice koji vežbanjem postiže pravu virtuoznost, naravno potpomognuta velikim darom za pretvaranje.

Poseban tip je erotična hohštaplerka. Ona lovi muškarca u svoju mrežu i nastoji da ga očerupa; seksualno je pohlepna, svoje čari izdašno deli, a pokatkada glumi iskrena osećanja; ima strast da izigrava veliku damu i nesposobna je za pošteni rad; često je i kradljivica i ucenjivač. Pariska kriminalistička policija je jula 1905. godine uhapsila jednu trinaestogodišnju hohštaplerku i ucenjivačicu. Ova vrlo rano razvijena devojka je već sa jedanaest godina vodila

raspisan život; u dvanaestoj je imala udvarača koji joj je poklonio skupoceni stan. Otada se i predstavljala kao markiza Grandvil, ali u nekim slučajevima i kao lejdi Bogran. Novac neophodan za tako raskošan život pribavljala je na taj način što je zavodila muškarce i onda pod pretnjom povrede morala iznuđivala velike svote novaca.

Varijacije su mnogobrojne. Ukusno odevena dama koja je svojim bogatim nakitom i buketom cveća privlačila pažnju na sebe spadala je u one žene pred kojima se u posećenim berlinskim restoranima moralo zastati u telefonskoj govornici.

Veliki buket cveća koji je držala u ruci bio je stalni posrednik razgovora sa zainteresovanim gospodinom. Predstavljala se kao vlastelinka, jedinica bogatog češkog kneza Kinskog i njegova naslednica. Upravo se vratila sa putovanja po Južnoj Americi, pa budući da je potrošila svoj novac sa zahvalnošću je uzimala ono što su joj njeni obožavaoci davali, a s obzirom na budući brak i nasleđe. Tako joj je jedan gospodin koji je nameravao da se njome oženi dao šezdeset hiljada maraka. Prilikom hapšenja ustanovljeno je da je bila služavka i frizerka, a da su njeni brilijanti lažni. Bivša služavka uspešno nastupa kao kneževska kći. Već smo rekli da ima devojaka poreklom iz nižih slojeva koje imaju aristokratske crte lica. Ali ako pobliže pogledamo, ustanovimo da su govor, pogled na svet i obrazovanje koji ukazuju na aristokratsko poreklo lažni. Doduše, ima i aristokratkinja čija celokupna pojava ne deluje nimalo „kneževski”. Za ženu koja se brakom iz nižeg sloja uzdigla u aristokratiju kaže se da nije u stanju da sakrije svoje poreklo, što muškarcu lakše uspeva. Žena je manje prilagodljiva od muškarca i zato je manje sposobna za hohštaplera.

Ima i drugih tipova ženidbenih varalica. U sudskim arhivama u Tauntonu, u grofoviji Somerset nalazi se izveštaj iz 1746. na osnovu kojeg je izvesna gospođa Meri Hamilton bila optužena zbog toga što se, odevena u mušku odeću, venčala sa četrnaest različitih žena. Njena poslednja „supruga” Meri Prajs se nije dala prevariti i prijavila ju je policiji: osuđena je na javno bičevanje i šest meseci tamnice. Bilo je i drugih sličnih slučajeva. U Londonu je jedna žena 1777. osuđena, jer se obučena kao muškarac tri puta „ženila” sa različitim muškarcima.

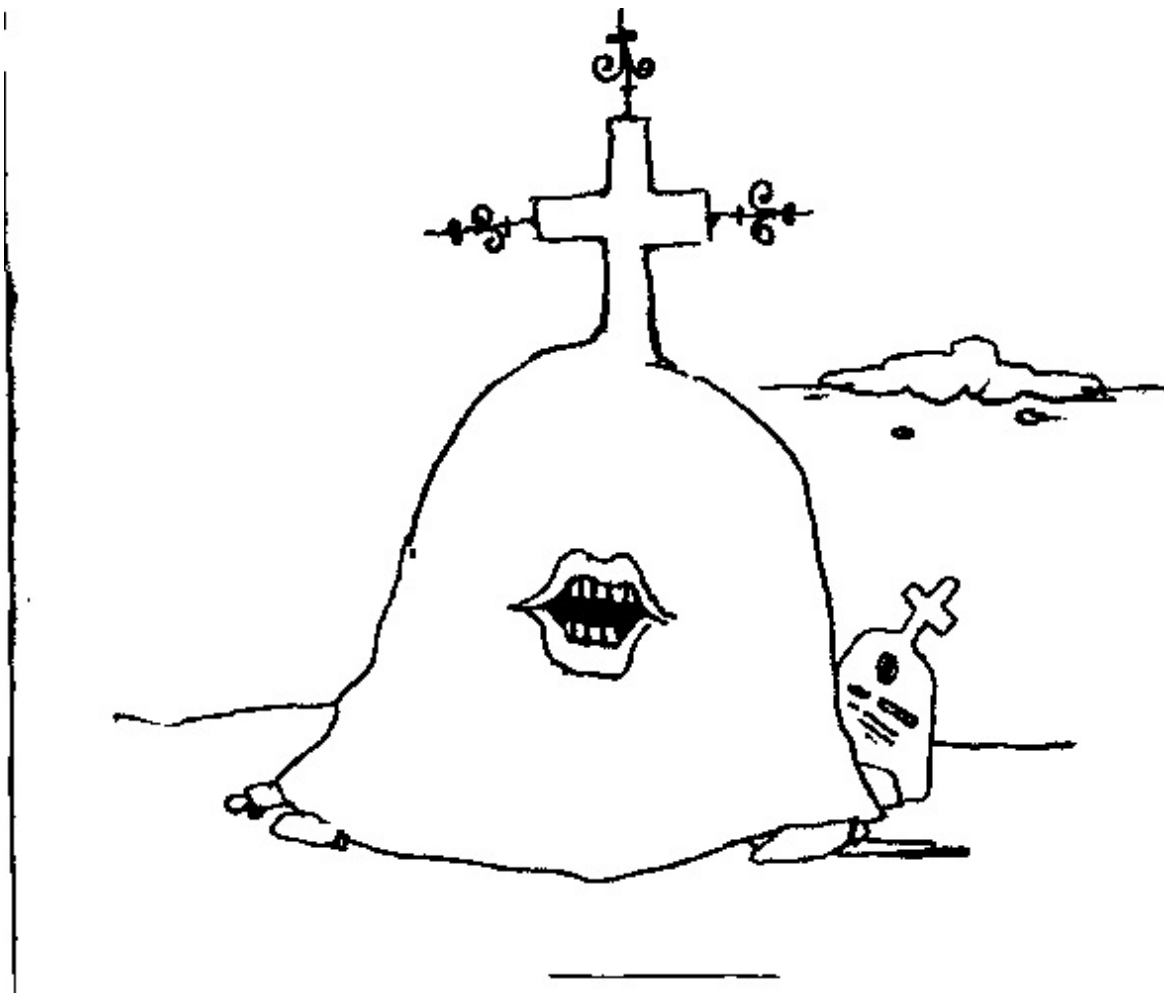
Erotičnom tipu hohštaplerke pripada i jedna dama iz moje tužilačke prakse, Margarita S., inače kćerka jednog poznatog profesora u Drezdenu. Prema izjavi njenog oca do svoje dvadeset i četvrte godine života ona je bila poštena devojka i poslušna kćerka. Međutim, ispostavilo se da je bila nasledno opterećena. Naime, njena baka je болоvala od histerije; njena tetka je već u mladim godinama smeštena u bolnicu za umobolne, a i sin joj takođe bio smešten u istu ustanovu. Dva neuspela braka su doprineli tome da njen nervni sistem doživi snažno rastrojstvo. Njena histeričnost se sastojala u tome što je meni i sudskom lekaru podvaljivala erotične namere. Ona je pod pravim imenom u različitim trgovinama kupovala skupocene predmete na veresiju, iako nije imala novca da to plati; putovala je i boravila po hotelima da bi se na kraju otkrilo da nema novca da plati račune. Najpre je bila osuđena zbog prevare, a kasnije zbog ucenjivanja. Sudski lekar je izjavio da je degenerisana i da boluje od snažnog precenjivanja sopstvene ličnosti, i da je uverena da ostavlja neodoljiv utisak na muškarce. Njen duh i karakter obeležavaju nedostatak, rasipnost, izrazita nezahvalnost, pomanjkanje moralnih osećanja i rasuđivanja. Uvek je naglašavala da je pristojna žena i da nije kriva što je lepa, stasita i temperamentna. Izjavila je da samo zbog lepote nije primljena u angažman u drezdenskom pozorištu, te da joj je upravnik rekao da je ne može primiti zato što bi svojom lepotom zasenila svoje kolegice. Lekari su je najpre proglasili privremeno uračunljivom, da bi tek kasnije utvrdili da je njena uračunljivost pod velikim znakom pitanja.

Sa ovim prvim uverenjem ona je nastavila sa prevarama. U najboljim drezdenskim radnjama je kupovala na kredit svileno rublje i kapute od somota, s tim da se račun ispostavi na ime državnog tužioca dr Vulfena. I zaista, neko vreme sam bio zasut tim računima. Međutim, ona mi je slala i mirisava pisma u kojima me, bez znaka uveravanja o svojoj ljubavi, veoma energično poziva da je rehabilitujem i na kraju oženim, pošto sam je svojim lažnim optužbama kompromitovao. Pismo je pisala i tadašnjem nemačkom caru kako bi me on prisilio da se razvedem od svoje žene i oženim se njome. Potom je prevršila svaku meru, putovala je nemačkim gradovima, boravila po najuglednijim hotelima, i naravno, nigde nije plaćala; čak je u jednom minhenskom hotelu uspela da ubedi

upravnika da će račun platiti državni tužilac Vulfen i to obrazložila tako što je rekla da je dr Vulfen protiv nje podigao nekoliko lažnih optužnica i da je doneta oslobađajuća presuda. Rekla je da je saksonska državna kasa dužna da plati troškove njenog putovanja koje je preduzela, kako kaže, radi lečenja svojih živaca i oporavka od nametnutog joj krivičnog postupka i pretrpljenih muka u istražnom zatvoru. I da stvar bude što čudnija, direktori tih hotela su mi poslali račune sa molbom da ih podmirim.

Time dolazimo do psiholopatskih hohštaplerki među kojima histerične igraju najvidniju ulogu. Sa histerijom - kratko rečeno - bolešću raznih duševnih i telesnih pojava - obično su povezana preterivanja, svesne i nesvesne laži, teatralne sklonosti, dakle svi preduslovi za fantastična varanja. Dvadesettrogodišnja histerična Selestina Vurm je od svoje sedme godine болоvala od čireva i rana i bila je prikovana za postelju.

Kada se religiozna porodica Korn zainteresovala za njenu sudbinu, Selestina je odlučila da uz pomoć svojih roditelja izdašno iskoristi njihovu dobrotu i plemenitost. Kornovima je ispričala da je u snu videla njihovu mrtvu kćerku Ursulu koja joj se žalila na svoje patnje u čistilištu i da moli roditelje da prinesu žrtvu i da joj miraz koji joj nisu dali za života, pošalju na nebo. Pobožni otac je Selestini dao hiljadu maraka kako bi ih ona poslala Ursuli.

Selestina je posredovala između Kornovih i neba u prepisci koja je ukupno iznosila pedeset pisama za roditelje i trideset pisama od roditelja pokojnoj kćerki. Selestina je pisala pisma sa neba na lepom, u zlato izvezenom papiru, koji joj je u tu svrhu kupovala lukava majka. Ursula se zahvalila za poslatu joj fotografiju njene sestre Line i obećala da će im poslati svoju sliku. Potom je pisala da je na nebu rodila sina i tražila novac i opremu za bebu. Budući da dva prekrasna krevetića sa posteljinom na nebu mogu da se kupe u bescenje, za samo deset maraka, moli da joj roditelji taj novac pošalju posredstvom Selestine. Anđeo Josip Ferster, Ursulin muž na nebu i budući otac drugog deteta, zahvaljivao se za poslati krompir koji mu je odlično prijao kao i za dečju opremu koju su deka i baka poslali. Kasnije se i sama Majka Bogorodica u jednom pismu zahvalila za poslatih dve i po hiljade maraka: „Opet smo vas zaštitili od velike

nesreće jer bi vam stradale dve krave da nismo odmah poslali pedeset anđela”. Na kraju je Kornovima pisao i sam Isus Hristos, molio za novac a za uzvrat davao razna obećanja, na primer, da će pomoći Hermanu Kornu da ne ode u vojsku. U drugom pismu je pisao: „O, dragi Božji izaslanici na zemlji. Jedanput sam čuo da ste žalosno rekli bolesnoj Selestini da bi ste se obradovali kada bi stara baka umrla. Ne gubite nadu, jer ću ja jednom iznenada baku povesti sa sobom”. Supruzi Korn, inače veoma ograničeni, prevareni su na taj način za osam hiljada maraka. Supruzi Vurm su 1898. osuđeni zbog krivičnog dela prevare i saučešništva u prevari.

Karakteristično je da Selestinina histerična priroda nalazi vezu između religioznog i seksualnog, u čemu njena fantazija upravo uživa. Selestinu veoma lako možemo uporediti sa siromašnim detetom Hanele Matern iz istoimenog komada Gerharda Hauptmana. Hanele sanja u groznici da je verena sa učiteljem Gotvaldom, koji joj se javlja u obliku Hristosa. Hanela je takođe histerična devojka i u tom smislu tipično je iživljavanje fantazija u prepisci i teatralnoj igri sa velikim brojem osoba; iživljavanje njene religijske i prikrivene seksualne fantazije bilo je za Selestinu u njenoj bolesti glavni pokretač njenih prevarnih radnji. A o čemu je mogla i da razmišlja bolesnica, nego o svome neveselom erotskom devojaštvu i o očekivanju budućih nebeskih radosti. Mada je verovala u večno blaženstvo i nije se ustezala da ga ispuni nemogućnostima za prevaru. Pritom nije nemoguće da je u svome primitivizmu zamišljala onakvo blaženstvo kakvim ga je opisala u pismima; možda se nadala da će na nebu biti verena i da će postati majka. Uživanje u takvoj fantaziji joj je olakšavalo bolest.

U ovu grupu spada i cvetni medij Ana Rotke, histerična žena nekog kotlara, koja je 1902. u Berlinu osuđena na godinu i po dana zatvora zbog četrdeset osam prevara. Profesori i doktori su je poštovali, grofice i kneginje obožavali. Ona je učesnike svojih spiritističkih seansi zasipala cvećem, brzim pokretom ruke u vazduhu bi zahvatila pomorandžu. Nekoj Španjolki koja je poželela plodove iz svoje domovine stvorila je grm eukaliptusa, visine i širine jednog metra. Na jednoj seansi je savila karike lanca koji je navodno poticao iz egipatskih kraljevskih grobnica; bio je to ustvari lanac koji se onda mogao kupiti u Berlinu za deset pfeniga. Neki svedok je video da

Rotkeova cveće, koje pokazuje, nosi na koncima pod donjom suknjom u obliku fišeka. Kada su je na jednoj spiritističkoj seansi policajci raskrinkali i uhvatili za obe ruke ona se grčevito branila gotovo dvadeset minuta uz povike: „Ne dirajte me, umreću!” U njenoj podsuknji našli su sto trideset pet cvetova i nekoliko pomorandži. Njen muž i impresario istovremeno je izjavio je da njegova žena primila cveće prilikom hapšenja u velikom strahu. Ana Rotke je bila uverena da je spiritistkinja; imala je moć da svakoga trenutka padne u stanje polutransa zato što je bila abnormalno nastrojena histerična žena. U stanju transa nije nastupalo duboko pomućenje svesti, mada je ona tvrdila da je u transu imala vizije, čak i spevala pesme. Upravo zbog histeričnog ustrojstva ličnosti i lakovernosti na koju je svuda nailazila ipak nije imala čistu i potpunu svest o počinjenim prevarama. Izvesno je da svojstvo medijuma može da proizvede razna dejstva, ali on nije u stanju da to uradi u svakom trenutku. Pošto se u takvim situacijama od medijuma uvek zahtevaju „čuda”, onda je on primoran da se služi trikovima. Naravno ovo je bio slučaj i sa Rotkeovom, mada ne bi trebalo zanemariti ni činjenicu da je ona na takav način zarađivala velike svote novaca.

Hohštapler u umetnosti

U nekoliko navrata smo dodirnuli tačke koje povezuju psihologiju hohštaplera sa umetničkim delovanjem, naročito u pesništvu i glumi.

Neosporno je da postoji psihološko srodstvo između pesničke snage i hohštaplerskog ustrojstva ličnosti. Pesnik je stran ljudima i svetu, ali njegov duh, njegova duša svim silama nastoje da shvate i protumače taj svet. Upravo u tome se i ogleda glavni zadatak pesnika. Priroda ga je obdarila sposobnostima da se uživi u ljude svakojakih vrsta i da protumači fenomene nedostupne nauci. Pesnik se na tome putu susreće sa velikom zagonetkom duše i sveta, pri čemu ga hiljade fantastičnih mogućnosti i nemogućnosti odvlače od stvarnosti isto onako kao što hohštaplera njegove fantazije i iluzije odvede na put prevare. U tom uzvišenom zadatku pesnika leži i činjenica da on, karaktere ljudi koji mu služe kao uzori i događaje koje hoće da prikaže, menja i formuliše prema svojoj ideji. Nešto slično preduzima i varalica. Tako, na primer, Gete u spisu „Istina i pesništvo” kaže kao dečji pripovedač basni: „Ako bi se posmatrala ta vreva, onda bi se u njoj našla ona preduzimljivost kojom pesnik imperativno iskazuje ono najneverovatnije i od svakoga zahteva da za stvarno prihvati ono što se njemu, pesniku, na neki način pričinjava istinitim”. Isto tako, često se dodiruju vredno sa bezvrednim, genijalnost se graniči sa ludilom; umetnost se u svojim fantazijama graniči sa nestvarnošću i prevarama. Moglo bi se čak reći da onaj ko hoće da prikaže svoje unutrašnje stanje, mora na neki način da sledi put varalice. Ko je sasvim ispravan? Gete skoro uvek; Šiler ređe. Da li je Rafael sasvim ispravan s obzirom na svoje duševno stanje? Umetnik ne stvara sve u uzvišenim časovima nadahnuća, sustižu ga umor i odricanja; samo najveći uspevaju da ostanu čisti i veliki, zbog toga zapostavljaju delo. Umetnici srednje i niže vrednosti pre svega žele delo i zbog toga se

menjaju i falsifikuju. Zbog toga najviše trpi ispravnost. Pogledajmo slikare ekspresioniste, pre svega one koji su pobjegli od impresionizma. Da li su pravi? Zar ne falsifikuju? Zar ne varaju? Na kraju krajeva, zar to „varanje” ne otvara nove puteve umetnosti? Zar i kod najčistije i najdublje umetnosti ne možemo pronaći delić prevare? Ima glumaca koji su u stanju da nas rasplaču, a da pritom sami ostanu potpuno hladni. Štaviše, oni svim silama nastoje da svog partnera pomalo zbune. Ovde vidimo da se najveća umetnost dodiruje sa prevarom.

Fridrih Niče je rekao da pesnik živi u „susedstvu sa zločinom”. I činjenice mu daju za pravo. Umetnost se diže iz pradubina podsvesti gde ljudski pragoni leže okovani svagda pripravnici za zločin. Vihor strasti, silina snage kidaju te lance tako da stvaralac i zločinac mogu uporedo da koračaju. Prisetimo se falsifikovanja slika darovite pesnikinje Lene Krist koja se ubila. Kako lako umetnikova neobuzdana fantazija može da preskoči okvire zakona. Pijetra Aretina su nazvali „kraljem lopova”, jer je bio vešt da svojim literarnim ucenjivanjem od velikana izvuče novac. Pesniku je srodan literarni zločin krivotvorenja. Poznati su slučajevi koji su iskorišćeni za materijalnu korist, kao što je Mekersonov „Ospan” ili pesme mladoga Četertona koje je predstavljao kao tvorevine srednjovekovnih kaluđera. A kako stvar stoji sa velikim pozajmljivačima? Zar to nije bio i Šekspir? Zar to nije bio i kompozitor Georg Filip Hendl? Njegov biograf Krisander izdao je pet svezaka kompozicija pozajmica. Jedan drugi njegov biograf, Maks Sajfert tome pridodaje i Kajzerovu operu „Oktavija”, iz koje je Hendl preuzeo čitave stranice, a da po običaju nije naveo izvor. Da je Hendl svoje prethodnike s namerom i sistematski iskorišćavao, pokazuju njegove beležnice koje nisu ništa drugo do prepisivanja tuđih kompozicija; da ga ne bi otkrili većinom se služio nepoznatim i neštampanim. Tejlor i Nojman tvrde da je Hendl bolovao od muzičke kleptomanije i da mu je prijalo da, i bez potrebe, tuđe kompozicije potpisuje svojim imenom. Pa razmislimo koliko je veliki Hendl bio daleko od hohštaplera? Na kraju treba reći da velika naučna i tehnička otkrića nisu samo proizvod učenosti, već da tu i mašta ima svog udela. Ona sadrže ideje, teorije, hipoteze koje najpre izgledaju fantastične, da bi na kraju posle mnogih istraživanja dobili svoj željeni oblik.

Na tome putu pokatkad nam se ljudski duh može pričiniti kao varalica koji napušta svet stvarnosti. Protivnici Čezara Lamroza su tvrdili za njega da je on u svojim istraživanjima mestimično bivao u carstvu obmana. Proces koji prelazi iz pesničkog stvaranja u kažnjivu konstataciju veoma se lepo može uočiti kod Fridriha Hebela. Naime, on u svojim dnevnicima priča razne priče koje se nisu odigrale na onakav način kako to on opisuje. Tako on na primer, piše kako je optužio prijatelja zbog brakolomstva, i da je svoje brakolomstvo opravdavao bolešću žene. Hebel piše: „Poznanik to nikada nije rekao, ali onaj ko ga je poznavao, taj će mi priznati da se teško može reći nešto iscrpnije”. Drukčije rečeno, Hebel kaže da je prema karakteru poznanika moguće da se tako izrazio, ili da je tako time opravdao svoje brakolomstvo. Time što je po svoj prilici bez zle namere ili želje da laže, već samo kao pesnik iskoristio događaj i karakter poznanika, Hebel je već prekoračio u građanskom životu postavljenu granicu klevete.

Prisetimo se samo pesme Gotfrida Kelera „Školski drug”, koja upravo na klasičan način ocrtava te uporedne linije:

Kuda te je odvela tvoja dobra ideja,
O družbe iz mladosti rane?
Kako smo se daleko razišli
na našem brodiću, na talasima života.

Kada smo bili najlošiji u razredu,
kako smo se dobroćudno zavaravali,
izmišljajući i sanjajući o avanturama,
ljubavi i opasnostima!

I, upravo sada u sjaju svetiljke
vidim kako pokraj mene sa zbirom
promiče pogurena i odrpana skitnica.
Tako su se izmenile naše zvezde

Tako su se izmenile naše sudbine.
Ti lupež postao si,

a ja pesnik.

Gotfrid Keler u svome delu „Zeleni Hajnrih” veoma precizno pravi razliku između laži i poezije. U detinjstvu je na samome sebi posmatrao *pseudologiu phantasticu*. U pomenutom romanu sedmogodišnji Hajnrih Li izgovara nekoliko nepristojnih reči čiji mu je smisao bio nepoznat. Kad su ga pitali od koga je čuo te reči on je, za trenutak promislivši odgovorio da ih je čuo od nekolicine svojih školskih drugova sa kojima se malo družio. Dečaci su ćutali pred učiteljem. Kada su Hajnriha upitali gde je čuo te reči, on bez imalo premišljanja, i ubedljivo odgovara: „U Briderlajnholcu.” On opisuje način na koji su ga dečaci naveli na šetnju, opisuje i put. Taj put se jasno ukazuje pred njegovim očima i podstaknut protivrečnostima i lažima neke bajke u koju sada i sam veruje, jer nije u stanju da na drugačiji način protumači stvarnost te scene, navodi put i staze koje vode ka tom mestu. Mada ga on poznaje samo po priči i jedva da je za njega mario, iz njega ipak naviru reči. On pripoveda priču u svim njenim pojednostima. U školi niko nije zapazio toliku Hajnrihovu govorničku sposobnost, kao u ovoj priči. Nikome ne pada na pamet da zapita majku da li je on nekad kući došao mokat (pričao je da je upao u potok). Međutim, sa njegovom pustolovinom se dovodi u vezu da je neko od dečaka izostao od škole, i to upravo u vreme koje Hajnrih navodi. Veruje se njegovoj mladosti i priči, jer ona dolazi neočekivano kao iz vedrog neba njegovog uobičajenog ćutanja. Dečaci su bili strogo kažnjeni, a Hajnrih je ostao ravnodušan prema zlu koga je počinio. Naprotiv, on je osećao u sebi zadovoljstvo što je pesnička pravednost tako lepo zaokružila njegovu priču, da se dogodilo nešto izvanredno, i sve to zahvaljujući njegovim stvaralačkim rečima.

Srodstvo hohštaplera sa pesnikom i glumcem našla je inače odraza i u svetskoj književnosti. Setimo se samo Homerovog epa o lukavom Odiseju. Pošto ga je jedno proročanstvo odvrćalo od učestvovanja u

ratu protiv Troje, pre odlaska se pretvarao da je lud. Međutim, Palamades je razotkrio i nadmudrio simulanta. On je bio junak večne mladosti, koji je oslepeo jednookog kiklopa Polifema, pred kime je rekao da se zove „Niko”, tako da je kiklop zaslepljen bolom uzviknuo: „Niko me je oslepeo!” Odisej je kao odličan pripovedač pustolovina u društvu kraljevske kćerke Nausikaje, na gozbi Feničana pred njenim ocem, kao suludi prosjak, i na kraju u krugu drskih prosaca njegove žene Penelope. Odisej je bio grčki narodni junak, ne samo zbog toga što je lukavstvom, pomoću šupljeg drvenog konja osvojio Troju. Grci su priredili narodno veselje u slavu njegovog lukavstva, svojstva koje inače krase grčki narodni karakter. Narod je voleo tog moreplovca i pustolova „velikog umetnika” u pretvaranju i preoblačenju, i zato ga slavi i veliča u tom epu.

I nemačka poezija slavi varanje. Setimo se samo epa o Nibelunzima, Votanovog lukavstva, nevidljive Zigfridove kabanice. Nemačka epska književnost uopšte gaji tu tradiciju; varalice i lupeže slavi i izruguje im se. Mlinarov sin Hansjerg, ili grof Karabas i njegov pomoćnik mačak u čizmama tipovi su hohštaplera. Kada je kralj vozeći se sa svojom kćerkom pitao kome pripadaju te divne livade, polja i šume, seljaci mu odgovaraju: „Grofu Karabasu!”, pošto je mačak u čizmama bio hitar i potrčao napred i nagovorio ljude da tako odgovore. Kada je trebalo dobiti lep dvorac koji je pripadao nekom čarobnjaku, mačak ga nagovara da mu pokaže svoje čarolije. Čarobnjak se najpre pretvorio u lava, a potom je radi probe, trebalo da se pretvori u miša. Kada se čarobnjak pretvorio u miša, mačak ga je zgrabio i pojeo. Hansjerg je postao vlasnik dvorca i oženio se kraljevom kćerkom.

Hohštaplarska priroda je i vuk koji hoće da pojede sedam jarića i tu svrhu se preobražava u staru kozu. Kupio je kedu i pojeo ju je da bi dobio fin glas. Isto to bi, u nekoj drugoj situaciji, uradio i hohštapler. Pekar mu je namazao noge testom, a mlinar ih posuo brašnom; dakle, neka vrsta kostima, a sve sa ciljem da jarićima pokaže belu šapu. Na kraju, Rajneke Fuks koga slavi narodni ep i Geteovo književno delo, majstorski je varalica i lopov koji ima bujnu maštu i nenadmašnu sposobnost varanja. Stanje patološkog varalice koji nije u stanju da se otrgne od bujice laži i uživa u prevarama krase i lukavu lisicu koja trijumfuje nad svojim neprijateljima.

Narodno oduševljenje činom varanja dolazi do izražaja u čudesnim putovanjima i pustolovinama barona Minhauzena. U narodnim pričama on je opisan kao junak koji jednim hicem otkida glavu svome konju koji visi na ularu na šiljku tornja, jaše na polovini konja i leti na topovskim đuladima. Minhauzenove laži su postale popularne kao tzv. minhauzijade, ali one su već bile zapisane u starim knjigama, odakle su samo pozajmljene. Nemačka „poezija laži“ može se pratiti sve do Minhauzena i ona za svoj opstanak upravo treba da zahvali narodnom oduševljenju prema varanju.

Iz novije književnosti pomenimo Tartarina Taraskonca Alfonsa Dodea. Tartarin nikada nije napuštao svoj rodni grad Taraskon, ali on u svojoj fantaziji živi u pričama o lovovima i ratovima, koje je pročitao u putopisima iz dalekih zemalja. Tako jedanput umalo da dobije službu u jednoj trgovačkoj kući u Šangaju, gde je došlo do napada Tatara. On tako uverljivo prikazuje tamošnji život da poveruje da je i sam bio u Šangaju.

Tako je stotinu puta pričao o napadu divljih plemena, i kako ih je on odbio, a priča je stalno završavala rečima: Naoružao sam sve svoje pomoćnike, razvio zastavu konzulata i borba je započela. Pif, paf, puf - tako se neprestano pucalo s prozora na Tartare. Kada je silom prilika trebalo da krene u lov u Alžir, čita putopise o lovu na lavove i prigušenim glasom priča o opasnostima koje će ga dočekati u Africi. Mogućno je da je, usled čestog pričanja svojih budućih pustolovina i lovova, na kraju i sam poverovao da ih je doživeo i da priča proživljeno. Na jednom drugom mestu stoji poruga koja se odnosi na južne Francuze: „Nema lažova na jugu - ni u Marseju, niti u Nimsu, ni u Tuluzu niti u Taraskonu. Južnjak ne laže. On se vara. On je uvek u mreži samoobmane. On ne govori uvek istinu, to je tačno, ali on uvek veruje u ono što kaže“. Ovde se dakle radi o pokušaju da se fantastična samoobmana protumači geografski. Ona je „posebna prirodna pojava... taraskonski tip u suštini nije ništa drugo do francuski karakter u potenciranom merilu“.

I Henrik Ibzen na sličan način prikazuje svoga junaka Pera Ginta, koji je izrastao iz naroda. Njegova majka je bila duševno rastrojena žena, a on sam je bez vaspitanja i obrazovanja. Višak fantazije mu ne dopušta da stvarnost i okolnosti koje ga okružuju proceni ispravno, i stoga često dolazi sa njima u sukob. On oživljava neorgansku

prirodu, pastirica sa pocepanom suknjom je za njega princeza, sam se igra princa, a u njenom ocu vidi kralja; fantastične predstave za njega postaju pravi doživljaj.

Iz domovine je proteran kao momak kome je rad mrzak, koji laže i hvališe se, i hoće da u tuđini postane kralj ili car. Međutim, kako u tu svrhu koristi nesavesna i nemoralna sredstva, pretvara se u savršenog egoistu, teži za nemogućim i apsurdnim: da Saharu pretvori u more. Kada na kraju doživi potpuni brodolom, potišten i skrhan vraća se napuštenoj verenici koja je ostarela kao i on, i spoznala da bi i njega jednostavni ljudski odnosi usrećili. „Per Gint”, svakako najbolje Ibzenovo delo, klasična je tragedija hiperfantastičnog čoveka, koja pokazuje kuda čoveka odvodi višak fantazije ako nije u stanju da je kao pesnik i umetnik pretoči u umetničko delo, već utiče na njegova realna osećanja, mišljenje i rad. On je „mučenik” svoje fantazije ili maskirani pesnik sa beskrajnom savešću.

U dramskoj književnosti majstor pretvaranja je i Šekspirov Ričard III koji i sam govori o svojim sposobnostima pretvaranja i samodopadno nabrajao svoju veštinu. Kada princeza Ana, čijeg je oca i muža ubio, jadikuje nad lešom svoga mladoga supruga, Ričard Gloster se bori za njenu ljubav - i ona ga ne odbija! U ispoljavanju te ljubavi on se služi svim sredstvima - od plamene strasti, pohlepe, laskanja, bola, kajanja, prostodušnosti do šale i brutalnosti - tako da se usled ovog demonskog mešanja princeza Ana sasvim zbuni i pomete u svojoj odluci. Klasičan, dakako brutalan, hohštapler i ženidbeni varalica na putu ka kraljevskoj kruni, sa osobinama takve duševne i telesne izrođenosti i genijalnosti, da postaje shvatljiv kad ga igra, kao što ga je igrao Fridrih Mitervurcer, koji na svoju drugaricu Alpsu Polic ostavlja izvanredan utisak: „Po njemu se mogla razumeti Ana - on je bio zmija koja je nesretnicu hipnotisala kao ptičicu. Bilo mi je vruće i hladno, drhtala sam celim telom, lice mi je bilo osuto crvenim pegama - bila sam kao u groznici.”

Ovaj pesničko-glumački nagon nije ni kod koga toliko izražen kao kod Getea, koji je voleo da se uvlači u razne ličnosti, da govori raznim jezicima duše. Pa zar upravo on sam nije taj nesiguran ljubavnik u Vajslingenu, Klavigu, Verteru i Fernandu? Zar nije on lakoumni političar u Egmontu? Zar nije Orest, Taso, Vilhelm Majster i Faust sa

dve duše u grudima? Zar on ne obavlja svoj život u plašt istine i poezije? Zar ne preuzima razne spoljašnje oblike da se u sebi uvek isti potpuno izivi? Zar njegovi junaci nisu maske njegovog duha?

Nije li u tom smislu Rihard Vagner sam Rienci, Holandez, Tanhojzer, Loengrni, Tristan, Hans Zaks, Valter Stolcing, Votan, Zigfrid i Parsifal?

Zar Fridrih Šiler, uvek negde u blizini kriminalističkog, nije u dve dramske skice prikazao psihologiju velikog varalice? Najpre u lažnom Dimitriju koji verujući u svoje kneževsko poreklo prima ponuđenu političku misiju. Kad na vrhuncu svoje moći i sreće saznaje da je prevaren u vezi svoga porekla, odlučuje se, kako to prilike određuju u vezi sa njegovim karakterom, da prevaru održi i prihvaćenu ulogu odigra do kraja; na to ga upućuje volja za životom. Ono što je ranije bila istina, vera, poverenje - sada postaje sumnja, prevara, laž. Njegova volja je toliko snažna da prerasta u okrutno delo. Zar Šiler ovde motivu varalice nije dodelio ogromnu tragiku? Još se to jasnije može videti u fragmentu Varbek u kome je junak trebalo da bude opasniji od uzurpatora, koji su kao kraljevski sinovi navodno umakli gonocima Ričarda III, osporavali Henriku VII pravo na presto. Trebalo je da izgleda kao da mu prevara omogućuje mesto na koje ga je sama priroda odredila na osnovu njegovih unutrašnjih i spoljašnjih osobina. On nije trebalo da bude običan varalica, već rođeni vladar koji svoje prirodno pravo na vlast suprotstavlja legitimnosti. Varbek je, a da to i ne zna, kraljevskog porekla, njegovim žilama teče krv porodice Jork: nejasna slutnja o tome snažno drma njegovu podsvest. On je lažni princ, njegova jasna svest ga osuđuje, ali ga nejasno osećanje opravdava u njegovim unutrašnjim konfliktima. Zar Šiler ovde nije veličao karakter srodan hohštapleru?

Tako u običnom životu kao i u poeziji nalazimo svet lepog prikazivanja iza koga se zaklanjaju ljudi i čitavi narodi. U čoveku je usađena sklonost ka zamišljanju. On u sebi nosi večnu težnju da sebe zamišlja drugačijim od onoga kakav zaista jeste u svojoj malenkosti. Stoga zamišljanje kao neka vrsta nepromenljivog zakona upravlja životom i svetom; vekovima već vladaju maske, pojave koje zamišljaju. Kneževi i sveštenici, državnik, vojnik i seljak, lekar i naučnik, trgovac i umetnik sebe zamišljaju kao neke koji nisu oni. Ko je taj ko može da stavi ruku na srce i zakune se da je uvek sasvim ispravan? Istina, mnogi se trude da budu ispravni prema odeći,

okolnostima ili slučaju koje su izabrali prema unutarnjem nagonu, ali niko ne može promeniti sebe maskom: u novome plaštu on se često nesvesno bori za hitne potrebe; sa darom prikazivanja stoji u vezi i nesposobnost da se trajno održe na tom maskenbalu života. Hohštapler bi tako rado da se iz njegovog rečnika izbriše reč „nemoguće”. Mi mu prebacujemo da hoće da zamišlja, zapanjuje, kopa po zlatu, pliva u moru dragulja, vara i predstavlja se kao neko drugi. Zar on ipak nije samo dete vremena „sveta i istorije?” „Kakav sam ja takvi ste vi svi!” - dovikuje nam on. „Strast prema zlatu hoće da pomuti vaša čula, čuvajte vaše duše i vaš um.” „Hohštapler ima svoju misiju, on vam pred očima drži ogledalo!”

Table of Contents

BELEŠKA PRIREĐIVAČA

Uvod

Geneza hohštaplera

Ženski hohštapler

Hohštapler u umetnosti